

Νεοελληνική Γλώσσα

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων

**βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το**

ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και**

25% από εθνικούς πόρους.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ελένη Κατσαρού, Φιλολόγος

Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

Αναστασία Μαγγανά, Γλωσσολόγος

Αικατερίνη Σκιά, Φιλολόγος

Βασιλική Τσέλιου, Φιλολόγος

Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ευαγγελία Θωμαδάκη, *Επ. Καθηγ.*

του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης

Αριστείδης Δουλαβέρας

Σχολική Σύμβουλος

Βιολέττα Λέκκα, Φιλολόγος,

Εκπ/κός Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Αντώνιος Νικολόπουλος,

Εικονογράφος-Σκισσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Φωτεινή Κουκούτση, Φιλολόγος

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χριστίνα Αργυροπούλου

Σύμβουλος Π.Ι.

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Αχιλλέας Δρούγκας, Ζωγράφος

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Ελένη Κατσαρού
Αναστασία Μαγγανά
Αικατερίνη Σκιά
Βασιλική Τσέλιου**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

Νεοελληνική Γλώσσα

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος



ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΜΕΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ



Ακούω και μιλώ

1. Στο κείμενο 1 ο συντάκτης-δημοσιογράφος υποστηρίζει την άποψη ότι «κάθε φορά που μια γλώσσα χάνεται, ένας κόκκος ανθρωπίνης σκέψης διαλύεται». Ποια σχέση πιστεύει ο δημοσιογράφος ότι υπάρχει μεταξύ γλώσσας και σκέψης; • Βρείτε στοιχεία από το κείμενο με τα οποία υποστηρίζει τη θέση του αυτή.

2. Ποια άποψη διατυπώνει ο συγγραφέας στο κείμενο 3 για τη σχέση γλώσσας και σκέψης; • Υπογραμμίστε την περίοδο λόγου, η οποία δείχνει με τη μεγαλύτερη σαφήνεια την άποψή του αυτή.

3. Ο δημοσιογράφος στο κείμενο 1 υποστηρίζει τη θέση ότι «σήμερα η πληθώρα των διαφορετικών γλωσσών μάς φαίνεται ως ένα επιθυμητό αγαθό, ως μια πολύτιμη κληρονομιά που πρέπει να διασωθεί». Με ποια στοιχεία αιτιολογεί την άποψή του αυτή;

4. Πώς τα σύγχρονα συστήματα μαζικής επικοινωνίας και μεταφορών παρεμποδίζουν τη γέννηση νέων γλωσσών;


• Απαντήστε με στοιχεία που αιτιολογούν την άποψη αυτή από το κείμενο 1.



Μαθαίνω ότι:

► Όταν παίρνουμε μια θέση για ένα ζήτημα ή εκφράζουμε μια κρίση για ένα θέμα, καλό είναι να

τη διατυπώνουμε με **σαφήνεια** και να την **αιτιολογούμε**, να παρουσιάζουμε δηλαδή **στοιχεία που τη στηρίζουν και αποδεικνύουν την ορθότητά της.**

 Στο σύγχρονο κόσμο που η διασύνδεση και η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων του πλανήτη γίνονται όλο και πιο στενές, συχνά θα έχετε ακούσει ή θα ακούσετε να αναπτύσσεται κάποιος προβληματισμός για την επίδραση που μπορεί να έχει αυτό το γεγονός στη γλώσσα. Τα κείμενα που ακολουθούν είναι δύο όψεις αυτού του προβληματισμού. Διαβάστε προσεκτικά και συγκρίνετε.



Κείμενο 10 [Χωρίς γλωσσική αντίσταση]

**Από τις χειρότερες μορφές
εξαρτήσεως αυτού
του τόπου
–μακροπρόθεσμα η
πιο επικίνδυνη,
νομίζω– είναι η γλωσσική μας
εξάρτηση από ξένες γλώσσες, ιδίως
δε σήμερα από την αγγλική. [...]**



**Αυτούσιες, παραλλαγμένες ή
μεταφρασμένες, σμήνη ξένων
λέξεων και φράσεων έχουν εισαχθεί
τα τελευταία χρόνια, κι
εξακολουθούν να εισάγονται
καθημερινώς, με αυξανόμενο
ρυθμό, από τα ποτάμια της
τεχνολογίας και της διαφήμισης,
που κατακλύζουν τη ζωή μας με
έννοιες, εργαλεία και καταναλωτικά
αγαθά, και φυσικά και με τις λέξεις**

που τα δηλώνουν. Έτσι, αφύλακτο το κάστρο της γλωσσικής μας ρωμιοσύνης, χωρίς δική μας γλωσσική αντίσταση ή βοήθεια και με πρόθυμο και δραστήριο Εφιάλτη την ξενομανία μας, παραδίδεται από μας τους ίδιους στο γλωσσικό οδοστρωτήρα των ξένων γλωσσών. Γιατί, όταν ο Έλληνας ράφτης και η Ελληνίδα κομμώτρια της συνοικίας μας αυτοαποκαλούνται «Tailor Μιχάλης» και «Coiffures Λίτσα», απευθυνόμενοι προφανώς σε μας τους Έλληνες συμπολίτες και πελάτες τους, κι όταν διασχίζοντας πολλούς δρόμους πόλεων, κωμοπόλεων και χωριών ακόμη έχεις συχνά την υποψία πως κατοικείς σε χώρα με άλλη γλώσσα, τότε δεν μπορεί παρά να είσαι «ώριμος» να δεχτείς αδιαμαρτύρητα κάθε ξένη λέξη που

σου «σερβίρεται», και μάλιστα σε «δέσμες»:

σε –μαν

μπίζνεζμαν σπόρτσμαν ρέκορντμαν
σόουμαν λάισμαν κάμεραμαν
μπάρμαν μπούμαν σούπερμαν

ή σε –άζ

μασάζ τονάζ φιξάζ
μοντάζ σπικάζ μιράζ
ρεπορτάζ κολάζ μιξάζ

[...] Ήδη χρησιμοποιήσαμε προθέσεις σε επιρρηματική χρήση: είσαι «*ιν*», είσαι «*άουτ*»· και σύνθετα ακόμη, του «*στιλ*»: *σινεμάδες, drive in, σταρ-σίστεμ και φαστ-φουντ* – ή, επί το ελληνικότερο, *φαστφουντάδικο*.

Γιώργος Μπαμπινιώτης, *Ελληνική Γλώσσα. Παρελθόν – Παρόν – Μέλλον*, εκδ. Gutenberg, 1994



Κείμενο 11 [Η αφομοιωτική δύναμη της ελληνικής]

Κι ωστόσο... ας μην ξεχνάμε πως πάμπολλες λέξεις της άλλοτε «αγνής και άφθαρτης» ελληνικής γλώσσας δεν είναι καν... ελληνικές. Ας μην ξεχνάμε πως η «από τριών χιλιάδων ετών» γλώσσα μας έχει υιοθετήσει κατά καιρούς χιλιάδες λέξεις απ' όλες τις γλώσσες του γύρω κόσμου – απ' τα περσικά, τα φοινικικά, τα εβραϊκά, τα λατινικά, τα σλάβικα, τα αρβανίτικα, τα ιταλικά, τα τουρκικά, τα αραβικά και, τους τελευταίους δύο αιώνες, απ' τα γαλλικά, τ' αγγλικά, τα γερμανικά... Όλες αυτές τις λέξεις η γλώσσα μας τις αφομοίωσε, τις εξελλήνισε, τις έκανε σάρκα της σάρκας της. Τόσο που, σήμερα, δύσκολα θα πίστευε κανένας πως

ο περιπόθητος «παράδεισος» λ.χ. είναι περσικός, η αγνή «περιστερά» σημιτική, ο καταχθόνιος «σατανάς» εβραϊκός ή η «κούνια» που μας κούνησε λατινική.

Αυτές οι στρατιές λέξεων, παλιών και νέων, αλλοίωσαν ως ένα σημείο την ελληνική γλώσσα, αλλά δεν την έφθειραν. Θόλωσαν την «αττική καθαρότητα» της, αλλά και την πλούτισαν λεξιλογικά κι εκφραστικά, επειδή ανταποκρίνονταν στις συνθήκες και στις ανάγκες της κάθε εποχής. Η γλώσσα μας δεν έχασε ούτε την «προσωπικότητα» της, ούτε την «αρμονία» της.

Μάριος Πλωρίτης,
Τέχνη, γλώσσα και εξουσία,
εκδ. Καστανιώτη, 1997



Ακούω και μιλώ

- 1. Ποιον κίνδυνο για τη γλώσσα μας επισημαίνει ο Γιώργος Μπαμπινιώτης στο κείμενο 10;**
 - Ποιες αποδείξεις προβάλλει, για να πείσει τον αναγνώστη ότι ο κίνδυνος αυτός είναι υπαρκτός και άμεσος;
- 2. Οι λέξεις που παρουσιάζει ο Γιώργος Μπαμπινιώτης σε δύο πίνακες, σε -μαν και -άζ, σας είναι κατανοητές;**
 - Μπορείτε να συμπληρώσετε τους πίνακες αυτούς με άλλες λέξεις που θα σκεφτείτε εσείς;
- 3. Ο Μάριος Πλωρίτης στο κείμενο 11 δε φαίνεται να συμερίζεται τις ανησυχίες του Γιώργου Μπαμπινιώτη για τη γλώσσα μας και διατυπώνει μια άλλη άποψη.**

Ποια είναι αυτή; • Με ποια στοιχεία στηρίζει/αιτιολογεί την άποψή του;

4. Ο Γιώργος Μπαμπινιώτης στο κείμενο 10 χρησιμοποιεί τη μεταφορική έκφραση *το κάστρο της γλωσσικής μας ρωμιοσύνης*. Τι υποδηλώνει ο παραλληλισμός της γλώσσας μας με ένα κάστρο;

• Εσείς συμφωνείτε ή διαφωνείτε με αυτό τον παραλληλισμό; Διατυπώστε την άποψή σας αιτιολογημένα.



Διαβάζω και γράφω

1. «Κι ωστόσο... τ' αγγλικά, τα γερμανικά»: Βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο 11. • Ποιες θέσεις διατυπώνει σε αυτό ο συγγραφέας; Υπογραμμίστε τις δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις που χρησιμοποιεί.

- Από ποια ρήματα εξαρτώνται;
- Αντικαταστήστε τα με άλλα παρόμοιας σημασίας.

2. Στο παρακάτω διαφημιστικό φυλλάδιο Παπαφίγκος (κείμενο 4) υπάρχουν ξένες λέξεις γραμμένες στα ελληνικά και άλλες γραμμένες στο αλφάβητο της γλώσσας από την οποία προέρχονται. Γράψτε τις ξένες λέξεις του κειμένου χωρισμένες στις δύο αυτές κατηγορίες.



**μεζεστιατόριο
ΠΑΠΑΦΙΓΚΟΣ
πιτσαρία**

Μενού DELIVERY

**Κρατήσεις –
Reserve
αναλαμβάνουμε
και
συνεστιάσεις
– εκδηλώσεις**

**ΩΡΕΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ
10.00-24.00**

Διαφημιστικό φυλλάδιο

**Ξένες λέξεις
γραμμένες στα ελληνικά**

Ξένες λέξεις γραμμένες στην ξένη γλώσσα

3. Βρείτε άλλα διαφημιστικά κείμενα για διάφορα προϊόντα και φέρτε τα στην τάξη. • Μελετήστε τη γλώσσα τους και παρατηρήστε τις ξένες λέξεις που περιέχουν. • Σε ποια προϊόντα παρατηρείτε συσσώρευση ξένων λέξεων στις διαφημίσεις τους; • Γιατί νομίζετε ότι υπάρχουν τόσες πολλές ξένες λέξεις στις διαφημίσεις των προϊόντων αυτών;

4. Αφού ξαναδιαβάσετε τα κείμενα 10 και 11, γράψτε πώς κρίνετε την επιλογή τόσων ξένων λέξεων στα διαφημιστικά φυλλάδια που

μελετήσατε. • Ποιες από τις λέξεις αυτές σας ενοχλούν περισσότερο; • Ποιες σας φαίνονται πιο αποδεκτές; • Αιτιολογήστε τις απόψεις σας.

Ε

**ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ**



Ακούω και μιλώ

Κύων ο Χαλιφιλής*

**Canis Carpetus
Domesticus**



**ΑΥΘΕΝΤΙΚΑ
ΧΑΛΙΑ ΑΙΩΝ 1922**



**Διαφημιστική καταχώριση
στον Τύπο, 2004**

1. α. Τι διαφημίζεται; • Από ποια στοιχεία της διαφήμισης καταλάβατε τι είδους προϊόν διαφημίζεται;
β. «Κύων ο Χαλιφιλής»: Τι σημαίνει;
γ. «Canis Carpetus Domesticus»;
• Τι νομίζετε ότι σημαίνει ; • Ποια γλώσσα σας θυμίζει;
δ. Σας φαίνεται πετυχημένη και έξυπνη η διαφήμιση αυτή; • Γιατί ναι; • Γιατί όχι αιτιολογήστε την άποψή σας;

2. Περιγράψτε μια διαφήμιση που θεωρείτε ιδιαίτερα έξυπνη στους συμμαθητές σας. • Κάντε ιδιαίτερη αναφορά στο σλόγκαν που χρησιμοποιεί. Αφού την περιγράψετε, να πείτε για ποιους λόγους σας αρέσει η διαφήμιση αυτή. • Αιτιολογήστε όσο πιο πειστικά μπορείτε την κρίση σας.



Διαβάζω και γράφω

1. Αρκετές λέξεις στην ελληνική γλώσσα παρουσιάζουν πολυσημία (π.χ. γλώσσα, αγορά κ.λπ.). Γράψτε ένα χιουμοριστικό επεισόδιο παρεξήγησης, που να βασίζεται στην πολυσημία κάποιας λέξης, ή ζωγραφίστε σχετικά σκίτσα όπως αυτά της σελ. 136/38 τομ. 1ος.

2. Οι Έλληνες μαθητές στις μέρες μας μαθαίνουν τουλάχιστον μία δύο ξένες γλώσσες. Θεωρείτε ότι θα τους χρειαστούν στη ζωή τους;

• Γράψτε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας, εξηγώντας τους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητη η γνώση μίας ή και δύο ξένων γλωσσών στο σύγχρονο νέο. • Αξιοποιήστε την προσωπική σας εμπειρία.

Στη συνέχεια, αξιολογήστε τα κείμενά σας, ελέγχοντας αν:

- α. η θέση του συντάκτη του άρθρου είναι σαφής,
- β. διατυπώνεται με εύστοχα ρήματα και τις κατάλληλες δευτερεύουσες προτάσεις,
- γ. χρησιμοποιούνται αρκετά (3-4) στοιχεία, για να αιτιολογηθεί η θέση του συντάκτη,
- δ. το ύφος του κειμένου ταιριάζει σε μαθητικό έντυπο.



Διαθεματική εργασία

Γνωρίζετε την ιστορία της ελληνικής γλώσσας; • Με ποιες μορφές συναντάμε την ελληνική γλώσσα στα γραπτά κείμενα;

- Χωριστείτε σε ομάδες.
- ▶ Μια ομάδα να διερευνήσει την ιστορία της ελληνικής γλώσσας

και να φτιάξει ένα χρονολογικό πίνακα με τις περιόδους της.

▶ Η δεύτερη ομάδα να βρει μικρά κείμενα αντιπροσωπευτικά από τον 8ο αιώνα π.Χ. ως το 10ο αιώνα μ.Χ.

▶ Η τρίτη ομάδα να βρει κείμενα αντιπροσωπευτικά από τον 11ο ως τον 20ό αιώνα μ.Χ.

▶ Η τέταρτη ομάδα να κάνει συγκρίσεις ανάμεσα στα κείμενα των διάφορων περιόδων. • Τι έχει αλλάξει και τι έχει παραμείνει ίδιο σήμερα;

• Συνθέστε σε μια αφίσα το χρονολογικό πίνακα, τα κείμενα ανά περίοδο και τις βασικές παρατηρήσεις σας και αναρτήστε τη στην τάξη σας.



ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

Δευτερεύουσες προτάσεις

Ονοματικές
Λειτουργούν
ως

Επιρρηματικές
Λειτουργούν
ως

ή

στο ρήμα άλλης πρότασης.

Σύνδεσμοι με τους οποίους
εισάγονται

Ειδικές

.....
.....

Βουλητικές

.....
.....

Ενδοιαστικές

.....
.....

► Η λέξη φύλλο φέρνει στο νου άλλο πράγμα σε ένα βοτανολόγο και άλλο σε ένα ζαχαροπλάστη. Αυτό συμβαίνει, επειδή

.....
.....
.....

► Διατυπώνω μια κρίση δικαιολογημένα σημαίνει

.....
.....

3η ενότητα

**ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΙΔΙΟΙ.
ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ**



www.donnelycolt.com/katalogue/peacepostcard.html

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μάθουμε να αναγνωρίζουμε και να αξιοποιούμε τα είδη των **ερωτηματικών** προτάσεων και να διακρίνουμε τις **ευθείες** από τις **πλάγιες** ερωτήσεις στο λόγο

το δικό μας και των άλλων, γραπτό και προφορικό.

Θα συνειδητοποιήσουμε τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στον **ευθύ** και τον **πλάγιο λόγο** και τους τρόπους με τους οποίους **μετατρέπουμε** τον ευθύ σε πλάγιο και το αντίστροφο.

Θα κατανοήσουμε τη λειτουργία της **κυριολεξίας** και της **μεταφοράς** στο λόγο μας και τη σχέση μεταξύ τους.

Θα δούμε ποιο ρόλο παίζουν οι **προκαταλήψεις** και τα **στερεότυπα** στις σχέσεις μας με τους άλλους.

A

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ



Κείμενο 1 Ο ρατσισμός όπως τον εξήγησα στην κόρη μου

- Πές μου, μπαμπά,
τι είναι ο ρατσισμός;

- Ο ρατσισμός είναι
μια αρκετά

συνηθισμένη συμπεριφορά, κοινή
σ' όλες τις κοινωνίες, που περνάει
δυστυχώς απαρατήρητη σε
ορισμένες χώρες, επειδή συμβαίνει
να μην την προσέχουν αρκετά.

Σημαίνει καχυποψία, ακόμα και
περιφρόνηση, απέναντι στα
πρόσωπα που έχουν φυσικά και
πολιτιστικά χαρακτηριστικά
διαφορετικά από τα δικά μας.

- Όταν λες «κοινή», εννοείς



φυσιολογική;

- Όχι. Δεν είναι φυσιολογική μια συμπεριφορά επειδή είναι συνηθισμένη. Κατά κανόνα, ο άνθρωπος έχει την τάση να μην εμπιστεύεται κάποιον που είναι διαφορετικός απ' αυτόν, έναν ξένο, για παράδειγμα. Είναι μια συμπεριφορά παλιά όσο και ο ίδιος ο άνθρωπος. Είναι πανανθρώπινη. Ισχύει για όλους.

- Αν ισχύει για όλους, θα μπορούσα κι εγώ να είμαι ρατσίστρια!

- Πρώτα απ' όλα, η αυθόρμητη φύση των παιδιών δεν είναι ρατσιστική. Ο άνθρωπος δε γεννιέται ρατσιστής. Αν οι γονείς του ή οι συγγενείς του δεν του βάλουν στο κεφάλι ρατσιστικές ιδέες, δεν υπάρχει λόγος να γίνει ρατσιστής. Αν, για παράδειγμα, σου πουν ότι αυτοί που έχουν λευκό

δέρμα είναι ανώτεροι απ' αυτούς που έχουν μαύρο κι εσύ πάρεις στα σοβαρά αυτή τη διαβεβαίωση, θα μπορούσες να υιοθετήσεις μια ρατσιστική συμπεριφορά απέναντι στους μαύρους.

- Τι είναι να είναι κάποιος ανώτερος;

- Είναι, για παράδειγμα, να πιστεύεις ότι, επειδή έχεις λευκό δέρμα, είσαι πιο έξυπνος από κάποιον που το δέρμα του έχει άλλο χρώμα, μαύρο ή κίτρινο. Με άλλα λόγια, τα φυσικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου σώματος, που μας κάνουν να διαφέρουμε ο ένας από τον άλλο, δε συνεπάγονται καμιά ανισότητα.

- Πιστεύεις ότι κι εγώ θα μπορούσα να γίνω ρατσίστρια;

- Δεν αποκλείεται να γίνεις. Όλα εξαρτώνται από την εκπαίδευση

που θα λάβεις. [...]

- *Τι είναι «ρατσιστής»;*

- Ρατσιστής είναι αυτός που, με το πρόσχημα ότι δεν έχει το ίδιο χρώμα δέρματος ούτε την ίδια γλώσσα ούτε τον ίδιο τρόπο να γιορτάζει με κάποιον άλλο, πιστεύει ότι είναι καλύτερος, ας πούμε ανώτερος, απ' αυτόν που είναι διαφορετικός από τον ίδιο. Επιμένει να πιστεύει ότι υπάρχουν πολλές φυλές και λέει στον εαυτό του: «Η δική μου φυλή είναι ωραία και ευγενική. Οι άλλες είναι άσχημες και κτηνώδεις».

- *Δεν υπάρχει μια φυλή που να είναι καλύτερη;*

- Όχι. Ορισμένοι ιστορικοί, το 18ο και το 19ο αιώνα, προσπάθησαν να αποδείξουν ότι υπάρχει η λευκή φυλή, που είναι δήθεν καλύτερη στο σωματικό και στο διανοητικό

επίπεδο απ' ό,τι η υποτιθέμενη μαύρη φυλή. Εκείνη την εποχή, πίστευαν ότι η ανθρωπότητα χωριζόταν σε πολλές φυλές. Ένας ιστορικός (ο Ερνέστ Ρενάν, 1823-1892) προσδιόρισε μάλιστα και τις ανθρώπινες ομάδες που ανήκαν στην «κατώτερη φυλή»: ήταν οι μαύροι της Αφρικής, οι αυτόχθονες της Αυστραλίας και οι Ινδιάνοι της Αμερικής. Γι' αυτόν, «ο μαύρος είναι σε σχέση με τον άνθρωπο αυτό που είναι ο γάιδαρος σε σχέση με το άλογο», δηλαδή «ένας άνθρωπος που του λείπει η νοημοσύνη και η ομορφιά»! Όμως, όπως είπε ένας καθηγητής της ιατρικής ειδικός στο αίμα, «οι καθαρές φυλές στο ζωικό βασίλειο δεν μπορούν να υπάρξουν παρά μόνο σε πειραματική κατάσταση στο εργαστήριο, όπως συμβαίνει

με τα ποντίκια για παράδειγμα». Προσθέτει ότι «ανάμεσα σ' έναν Κινέζο, σ' έναν κάτοικο του Μάλι και σ' ένα Γάλλο υπάρχουν περισσότερες κοινωνικοπολιτιστικές παρά γενετικές διαφορές».

Tahar Ben Jelloun, *Ο ρατσισμός όπως τον εξήγησα στην κόρη μου*,
μτφρ. Αγγέλα Βερυκοκάκη
εκδ. Νέα Σύνορα / Α.Α. Λιβάνη, 1998

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Εναντίον ποιων εκδηλώνεται, σύμφωνα με το κείμενο, ο ρατσισμός και πώς εκφράζεται;

2 Μια συνηθισμένη συμπεριφορά δεν είναι αναγκαστικά φυσιολογική, υποστηρίζει ο πατέρας. Πώς στηρίζει την άποψή του αυτή;

3 Τι εννοεί ο πατέρας, όταν λέει ότι τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά αποτελούν πρόσχημα που μπορεί να οδηγήσει σε ρατσιστική συμπεριφορά;



Κείμενο 2 [Στη θέση του άλλου]

Αλήθεια, έχεις ποτέ σκεφτεί πώς θα ήταν η ζωή σου, αν δεν μπορούσες να δεις ή να ακούσεις, αν κυκλοφορούσες με αναπηρικό αμαξίδιο ή αν είχες μεγάλη δυσκολία να μάθεις ανάγνωση και γραφή;

Βάλε τα χέρια σου πάνω στα αυτιά σου, πίεσέ τα δυνατά με τις παλάμες και ζήτησε από ένα φίλο να σου μιλήσει ήσυχα, σε ήρεμο

και φυσιολογικό τόνο. Προσπάθησε να διαβάσεις τα χείλη του και στη συνέχεια επανάλαβε αυτά που σου είπε. Σε μια δεύτερη προσπάθεια, ξεκίνα μαζί του ένα διάλογο πάνω σε ένα συνηθισμένο θέμα. Σε λίγα λεπτά, θ' αρχίσεις να καταλαβαίνεις τι σημαίνει να έχεις πρόβλημα ακοής κι αν δεν ασκηθείς στη χειλεανάγνωση, δε θα καταφέρεις να μάθεις αυτά που χρειάζεσαι διαβάζοντας τα χείλη του.

Πολλοί από εμάς δυσκολεύονται να μπουν στη θέση του άλλου, να καταλάβουν τις εμπειρίες και τα προβλήματά του. Κι αυτό είναι φυσιολογικό, όταν δε μας δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε από κοντά τις πραγματικές του δυσκολίες, τις ικανότητες και τα συναισθήματά του.

Προσπάθησε να έρθεις στη θέση

αυτού του παιδιού. Πώς θα ένιωθες, αν καταλάβαινες ότι οι γύρω σου σε θεωρούν μειονεκτικό και κατώτερο από αυτούς; Όταν οι άλλοι σε μειώνουν συνέχεια συγκρίνοντάς σε με τους συμμαθητές σου, τα ξαδέρφια σου και τους φίλους σου; Όταν σου ζητούν να φύγεις από το «σχολείο τους»; Δε θα ένιωθες βαθιά μέσα σου την απόρριψη και τον οίκτο; Δε θα ένιωθες άραγε αδικημένος και «μη κανονικός»; Τι κι αν έχεις –ας πούμε– πρόβλημα όρασης; Δε θα μπορούσες να χορέψεις και να τραγουδήσεις, να σκεφτείς και να μάθεις χιλιάδες πράγματα, να διαβάσεις και να γράψεις με το σύστημα Μπράιγ, να διηγηθείς ωραίες ιστορίες, να απολαύσεις τη φύση, να κάνεις φίλους και να δώσεις χαρά; Κι αν δεν ακούς,

δε θα μπορούσες να τρέξεις και να παίξεις, να χαρείς τα χρώματα, να ζωγραφίσεις, να μιλάς τη νοηματική γλώσσα, να γράφεις, να κάνεις φίλους, να παίρνεις και να δίνεις χαρά; Κι αν δεν μπορείς χωρίς βοήθεια να κινηθείς, δε θα μπορούσες πάλι να χαρείς την ομορφιά της φύσης, ν' ακούσεις μουσική, να διαβάσεις και να μάθεις, να σκεφτείς και να δημιουργήσεις, να γίνεις φίλος ευχάριστος και πιστός; [...]

Σίγουρα Ναι!

Σταυρούλα Πολυχρονοπούλου-Ζαχαρόγιωργα,
«Ένα σχολείο για όλους: το δικαίωμα στη διαφορά. Ένας κόσμος γεμάτος ειδικές ανάγκες και δυνατότητες», *Ανιχνεύοντας το σήμερα, προετοιμάζουμε το αύριο*, ΟΕΔΒ, 2002



Ερώτηση κατανόησης

■ Ποια χαρακτηριστικά έχουν τα άτομα στα οποία αναφέρεται η συγγραφέας και σε ποιους απευθύνει το κείμενό της;



Κείμενο 3 [Διακρίσεις σε βάρος των γυναικών]

(Μία από τις πιο σημαντικές και αποτελεσματικές υπερμάχους των δικαιωμάτων της γυναίκας, η Σίρλεϊ Τσίζχολμ, εκλέχτηκε στη Βουλή των Αντιπροσώπων των Ηνωμένων Πολιτειών το 1968. Το λόγο που

**παραθέτουμε τον εκφώνησε
ενώπιον της Βουλής των
Αντιπροσώπων, στις 21 Μαΐου
1969.)**

ΣΙΡΛΕΪ ΤΣΙΖΧΟΛΜ

**«Οι γυναίκες δεν
έχουν τις ευκαιρίες
που έχουν οι άντρες!»**



Κύριε πρόεδρε, όταν μια νέα γυναίκα αποφοιτά από το κολέγιο και αρχίζει να αναζητά εργασία, είναι πιθανό να βρεθεί μπροστά σε μια απογοητευτική ή ακόμα και εξευτελιστική εμπειρία. Όταν θα μπει σε ένα γραφείο για μια συνέντευξη, η πρώτη ερώτηση που θα της τεθεί είναι «ξέρεις να δακτυλογραφείς;».

Υπάρχει ένα υπολογισμένο σύστημα προκατάληψης που βρίσκεται κρυμμένο πίσω από αυτή την ερώτηση. Γιατί είναι αποδεκτό για τις γυναίκες να είναι γραμματείς, βιβλιοθηκάριοι και δασκάλες, αλλά απολύτως απαράδεκτο για αυτές να είναι μάνατζερ, διευθυντές, γιατροί, δικηγόροι και μέλη του Κογκρέσου; Η ανείπωτη υπόθεση είναι ότι οι γυναίκες είναι διαφορετικές. Δε διαθέτουν διοικητική ικανότητα, μεθοδικά μυαλά, σταθερότητα, αρχηγικά προσόντα και είναι πολύ συναισθηματικές. [...]

Ως μαύρο άτομο, η φυλετική προκατάληψη δε μου είναι άγνωστη. Η αλήθεια είναι όμως ότι στον πολιτικό κόσμο έχω πολύ συχνότερα υποστεί μεροληπτικές συμπεριφορές, επειδή είμαι

γυναίκα, παρά επειδή είμαι μαύρη. Η προκατάληψη εναντίον των μαύρων αρχίζει σιγά σιγά να θεωρείται απαράδεκτη, αν και θα χρειαστούν χρόνια για την εξάλειψή της. Είναι καταδικασμένη όμως γιατί η λευκή Αμερική αρχίζει να παραδέχεται πως η προκατάληψη υπάρχει. Αντίθετα η προκατάληψη εναντίον των γυναικών είναι ακόμη αποδεκτή. Πολύ λίγοι προς το παρόν κατανοούν την ανηθικότητα που περιέχεται στη διπλή μισθολογική κλίμακα και στο χαρακτηρισμό των περισσότερων από τις καλύτερες δουλειές σαν «για άντρες μόνο».

Περισσότερο από το μισό του πληθυσμού των ΗΠΑ είναι θηλυκό. Οι γυναίκες όμως κατέχουν μόνο το 2% των διευθυντικών θέσεων. Καμία γυναίκα δε βρίσκεται στο

**συμβούλιο AFL-CIO (American Federation of Labor-Congress of Industrial Organizations),
ομοσπονδιακό όργανο των
αμερικανικών συνδικαλιστικών
οργανώσεων ή στο Ανώτατο
Δικαστήριο. Έχουν υπάρξει μόνο
δύο γυναίκες που κατέλαβαν
υπουργικές θέσεις και σήμερα δεν
υπάρχει καμία. Μόνο δύο γυναίκες
κατέχουν σήμερα βαθμούς
πρεσβευτών στο διπλωματικό
σώμα. Στο Κογκρέσο είμαστε μία
γερουσιαστής και δέκα
αντιπρόσωποι.**

**Ένθετο «ΒΗΜΑ/ΙΣΤΟΡΙΑ»,
εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ της Κυριακής, 2002
(διασκευή)**

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Η βουλευτής αναφέρεται στις προσωπικές της εμπειρίες από την επαγγελματική και κοινωνική της ζωή. Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετώπισε και πού τα αποδίδει η ίδια;

2 Ποια άλλα στοιχεία παραθέτει που επιβεβαιώνουν τις απόψεις της;

B ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

B1 Ερωτηματικές προτάσεις



Ακούω και μιλώ

1. Τι νομίζετε ότι προσφέρει στο κείμενο 1η μορφή ερώτησης-απάντησης, με την οποία

αυτό είναι γραμμένο;

2. Αν ήσασταν στη θέση του παιδιού στο κείμενο 1, ποιες άλλες ερωτήσεις θα θέλατε να κάνετε σχετικά με το ίδιο θέμα;

3. Σε ποιον απευθύνει τις ερωτήσεις της η συγγραφέας του κειμένου 2; • Είναι εύκολο ή δύσκολο να τις απαντήσει κάποιος; • Ποιες άλλες ερωτήσεις θα μπορούσατε να προσθέσετε εσείς για να βοηθήσετε τον αναγνώστη να μπει στη θέση των παιδιών στα οποία αναφέρεται το κείμενο;

4. Ποια διαφορά υπάρχει ανάμεσα στις ερωτήσεις του κειμένου 1 και του κειμένου 2; • Σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούμε ερωτήσεις του πρώτου τύπου και σε ποιες του δεύτερου;

5. Ας προσέξουμε κάποιες φράσεις που ακούσαμε να λέγονται γύρω μας:

α. – Μου δίνεις το μολύβι σου για λίγο;

β. – Τι ήταν αυτό που πάθαμε σήμερα;

γ. – Μπορείτε να κάνετε λίγη ησυχία;

δ. – Δε σου είπα ότι αποκλείεται να συμβεί κάτι τέτοιο;

ε. – Πώς να μη γελάσω με τόσα τρελά που λέει συνέχεια;

στ. – Μήπως έχεις την εντύπωση ότι δεν κατάλαβα την αλήθεια;

ζ. – Δε βλέπετε ότι το αστείο παρατράβηξε;

η. – Γιατί δεν προσπάθησες να τον βοηθήσεις στην ανάγκη του;

θ. – Νομίζεις πως δεν ήθελα να πάω κι εγώ μαζί;

Προσπαθήστε να φανταστείτε σε

ΠΟΙΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΙΠΩΘΗΚΑΝ ΟΙ ΦΡΑΣΕΙΣ ΑΥΤΕΣ. • Για ποιο σκοπό ειπώθηκε η καθεμιά;

- Σημειώστε τον αριθμό κάθε φράσης στο αντίστοιχο κουτάκι.

| | |
|--|--|
| – Για να εκφραστεί μια έντονη παράκληση με ευγενικότερο τρόπο | |
| – Για να εκφραστεί επίκριση, αγανάκτηση | |
| – Για να εκφραστεί εντονότερα μια υπόθεση | |
| – Για να εκφραστεί μια έντονη βεβαίωση | |
| – Για να εκφραστεί δυσφορία για κάτι που δεν έγινε | |
| – Για να εκφραστεί θερμός πόθος ή θερμή ευχή για κάτι που αφορά το παρελθόν | |
| – Για να εκφραστεί θαυμασμός | |

6. Προσπαθήστε να εντοπίσετε τέτοιες ερωτηματικές προτάσεις στο λόγο το δικό σας και των άλλων. Γράψτε μερικές από αυτές στο τετράδιο σας και διαβάστε τις στην τάξη. • Αφήστε τους συμμαθητές σας να μαντέψουν για ποιο λόγο ειπώθηκαν οι προτάσεις αυτές.



Συμπεραίνω ότι:

- ▶ **Τις ερωτηματικές προτάσεις, δηλαδή τις προτάσεις που συνοδεύονται στον προφορικό λόγο με ανέβασμα της φωνής και στο γραπτό με ερωτηματικό, τις χρησιμοποιούμε, συνήθως, για να ζητήσουμε μια πληροφορία.**
- ▶ **Με μια ερωτηματική πρόταση μπορούμε επίσης να ζητήσουμε από τον ακροατή μας να κάνει κάτι**

για μας (π.χ. *μου δίνεις το μολύβι σου;*), **να προτείνουμε κάτι** (π.χ. *πάμε σινεμά;*), αλλά και **να αποδεχτούμε προτάσεις** (π.χ. *γιατί όχι;*), **να εκφράσουμε συναισθήματα**, ακόμα και **να δώσουμε μια πληροφορία** (π.χ. *πόσες ώρες δε σπατάλησα για να τον πείσω; Άνθρωπος δεν είμαι κι εγώ; Ποιος δεν αγαπάει το Νίκο;*).



Διαβάζω και γράφω

1. Γράψτε ερωτήσεις ανάλογες με αυτές του κειμένου 2, τις οποίες θα απευθύνετε σε κάποιον που πιστεύετε ότι δε σέβεται τη διαφορετικότητα του άλλου.

• Προσδιορίστε σε ποιον απευθύνεστε (ηλικία, σχέση που έχετε μαζί του κ.λπ.).

2. Φανταστείτε ότι η κάθε παράγραφος του κειμένου 3 αποτελεί απάντηση σε υποθετικές ερωτήσεις. • Μπορείτε να διατυπώσετε αυτές τις ερωτήσεις; • Εργαστείτε σε ομάδες για το σκοπό αυτό. • Συγκρίνετε τώρα τις ερωτήσεις σας. • Τι διαπιστώνετε;

3. Κατατάξτε τις ερωτηματικές προτάσεις των εισαγωγικών κειμένων σε κατηγορίες, με βάση τη θεωρία που παρατίθεται παρακάτω.



Μαθαίνω για τις ερωτηματικές προτάσεις

► Οι ερωτήσεις χωρίζονται σε ευθείες και πλάγιες.

• Οι ευθείες ερωτήσεις είναι αυτές που ο ομιλητής διατυπώνει άμεσα ή απευθείας. Είναι κύριες

ανεξάρτητες προτάσεις.

Πολλές φορές εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες ή ερωτηματικά επιρρήματα (μη, μήπως, άραγε, τάχα κ.λπ.).

(π.χ.«Τι είναι ο ρατσισμός;»

«Υπάρχει σήμερα ρατσισμός στην Ελλάδα;»)

• Πλάγιες είναι οι ερωτήσεις που έγιναν ή γίνονται ή πρόκειται να γίνουν και τις οποίες ο ομιλητής μεταφέρει σε κάποιον άλλο.

(π.χ.«Το κοριτσάκι ρώτησε τον πατέρα του τι είναι ρατσισμός»)

▶ Οι ερωτήσεις διακρίνονται ανάλογα με τη σκοπιμότητα του ομιλητή σε:

• γνήσιες ερωτήσεις με τις οποίες ζητάμε πληροφορίες

(π.χ. «Πού θα πάτε εκδρομή;»

«Τι είναι η προκατάληψη;»)

- **ρητορικές ερωτήσεις, οι οποίες ουσιαστικά δεν είναι ερωτήσεις, αλλά διατυπώνουν με έμφαση μια κρίση**

(π.χ. «Τι κι αν έχεις –ας πούμε– πρόβλημα όρασης;» [κείμενο 2])

- **ερωτήσεις προσταγής, οι οποίες ουσιαστικά διατυπώνουν με ευγένεια κάποια προσταγή ή παράκληση**

(π.χ. «Θα μου πεις για το ρατσισμό;»)

► **Οι ερωτήσεις επίσης μπορούν, ανάλογα με το είδος των απαντήσεων που επιδέχονται, να διακριθούν σε:**

- **ολικής άγνοιας, όταν η ζητούμενη πληροφορία σχετίζεται με ολόκληρη την πρόταση**

(π.χ. «Δεν υπάρχει μια φυλή που να είναι καλύτερη;» [κείμενο 1])

- **μερικής άγνοιας, όταν η ζητούμενη πληροφορία αφορά ένα από τα συστατικά της πρότασης (π.χ. «Πώς θα ένιωθες,... αυτούς;» [κείμενο 2], «Ποιος έφυγε;», «Τι πίστευαν εκείνη την εποχή;»)**
- Οι ερωτηματικές προτάσεις μερικής άγνοιας εισάγονται με τις ερωτηματικές αντωνυμίες *ποιος, τι, πόσος* κ.λπ. και τα ερωτηματικά επιρρήματα *πότε, πού, γιατί, πώς...***

B2

Οι ερωτήσεις στον πλάγιο λόγο



Ακούω και μιλώ

Φανταστείτε ότι ακούσατε το διάλογο ανάμεσα στον πατέρα και την κόρη του (κείμενο 1).

- **Αφηγηθείτε το διάλογο αυτό**

στην τάξη. • Μπορείτε να αρχίσετε έτσι: «Άκουσα τις προάλλες μια συζήτηση για το ρατσισμό ανάμεσα σε έναν πατέρα και την κόρη του. Το κορίτσι...» (Μπορείτε να αφηγηθείτε μόνο το απόσπασμα «Πες μου, μπαμπά,... καμιά ανισότητα») • Τι προσθήκες και τι αλλαγές χρειάστηκε να κάνετε από το ένα κείμενο στο άλλο;



Διαβάζω και γράφω

1. Καταγράψτε τα ρήματα που χρησιμοποιήσατε στην προηγούμενη άσκηση, για να αποδώσετε το διάλογο του κειμένου 1. • Σημειώστε στη συνέχεια άλλα ρήματα που θα μπορούσατε εσείς οι ίδιοι να είχατε χρησιμοποιήσει και αναφέρετε σε τι θα άλλαζε το κείμενο.



Οι πρώτες μου γνώσεις για τον **ευθύ** και **πλάγιο λόγο**

► Χρησιμοποιούμε τον **πλάγιο λόγο**, όταν παραθέτουμε σε κείμενά μας προφορικά ή γραπτά απόψεις άλλων όχι αυτούσιες αλλά μετασχηματισμένες από εμάς.

Για να μετασχηματίσουμε δηλαδή τον ευθύ λόγο σε πλάγιο,

χρησιμοποιούμε ένα ρήμα και στη συνέχεια την άποψη του ομιλητή, η οποία μπορεί να διατυπώνεται είτε με μια ολόκληρη πρόταση είτε με ένα όνομα που ισοδυναμεί με πρόταση.

→ Για παράδειγμα: Με ρώτησε αν ήμουν σύμφωνος... Μου είπε ότι επικροτούσε την άποψή μου... Μου εξέφρασε τη συμπάράστασή του.

► Το ρήμα που χρησιμοποιούμε, για να μεταφέρουμε τα λόγια άλλου, μπορεί να είναι **ουδέτερο**, π.χ. *είπε, δήλωσε...*, αλλά μπορεί και να **δηλώνει, άμεσα ή έμμεσα, την οπτική** αυτού που μεταφέρει τα λόγια του άλλου, π.χ. *έκρινε, φαντάστηκε, υπέθεσε, απαίτησε...* Τα τελευταία αυτά ρήματα χρωματίζουν τα λόγια με πρόσθετα σχόλια.

2. Αποδώστε το περιεχόμενο του κειμένου 2 σε ένα δικό σας κείμενο αρχίζοντας έτσι:

«Η συγγραφέας βάζει τον αναγνώστη στη θέση ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες και του ζητάει να σκεφτεί πώς θα ένιωθε...».

3. Υπογραμμίστε τα ρήματα που χρησιμοποιήσατε, για να

εισαγάγετε τον πλάγιο λόγο.

- Αντικαταστήστε τα με άλλα συνώνυμα.

4. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου 1 προσπαθήστε να διακρίνετε σημεία όπου απόψεις άλλων παρατίθενται αυτούσιες, και άλλα, που παρουσιάζονται σε πλάγιο λόγο. • Τι είδους δευτερεύουσες προτάσεις περιλαμβάνονται στα σημεία με πλάγιο λόγο; • Αναγνωρίστε τις και βρείτε το συντακτικό τους ρόλο.



Μαθαίνω για τις **πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις**

► Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις είναι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις. Χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα

ρημάτων, τα οποία δηλώνουν έκφραση ή σημαίνουν γνώση, όπως τα παρακάτω ή άλλα που έχουν παρόμοια σημασία:

- **ερωτώ, απορώ** (π.χ. «Με ρώτησε πώς τα πέρασα», «Απόρησε πώς τα κατάφερα»)

- **λέω, εξηγώ, γράφω, δείχνω, θυμάμαι** (π.χ. «Δε θυμάμαι αν ήταν κι αυτός εκεί»)

- **σκέφτομαι, λογαριάζω** (π.χ. «Σκέψου τι θα κάνεις αύριο», «Λογάριασε πόσο του στοίχισε αυτή η δουλειά»)

- **βλέπω, καταλαβαίνω, βρίσκω, μαθαίνω, ξέρω, γνωρίζω, αγνοώ** (π.χ. «Κοίτα ποιος ήρθε», «Βρήκα πού έκρυψες το βιβλίο»)

► Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εισάγονται:

- Όταν είναι ολικής άγνοιας: με το

ερωτηματικό μόριο αν ή το μη,
μήπως, μην τυχόν

→ (π.χ. «Με ρώτησε αν τον
γνωρίζω»).

• Όταν είναι μερικής άγνοιας:
όπως και οι αντίστοιχες ευθείες
ερωτήσεις, δηλαδή με κάποια
ερωτηματική αντωνυμία ή
επίρρημα.

→ (π.χ. «Σκέφτεται τι να κάνει»,
«Εξήγησέ μου πώς να πάω»).

B3

Από τον ευθύ στον πλάγιο
λόγο και αντίστροφα



Κείμενο 4 [Πολυεθνικές
τάξεις στο σχολείο]

**Αν κάποιος
επισκεφτεί
ανυποψίαστος**



ένα δημόσιο Δημοτικό σχολείο σε κάποιες γειτονιές , της Αθήνας, θα ξαφνιαστεί: υπάρχουν τάξεις του Δημοτικού, όπου ένα στα τρία ή περισσότερα από τα παιδιά που φοιτούν έχουν την Ελλάδα για δεύτερη πατρίδα και τα ελληνικά για δεύτερη (και, καμιά φορά, σχεδόν άγνωστη) γλώσσα.

Την πρώτη φορά που βρέθηκα σε μια τέτοια τάξη, άκουσα έκπληκτος αλλά και ντροπιασμένος για την άγνοιά μου δασκάλους να μου εξηγούν πόσο ραγδαία αλλάζει η «εθνική» σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού των δημόσιων Δημοτικών σχολείων χρόνο με το χρόνο. Πόσο οι ίδιοι πελαγώνουν αβοήθητοι και ακαθοδήγητοι να διευθύνουν τις νέες «πολυπολιτισμικές» τους τάξεις. Πόσο πολύπλοκα και δύσκολα είναι

τα εκπαιδευτικά, παιδαγωγικά και κοινωνικά προβλήματα που δημιουργεί η συνύπαρξη παιδιών διαφορετικής εθνικότητας, με πελώρια διαφορά επιπέδου στη γνώση της γλώσσας, τη μαθησιακή υποδομή και τις εξωσχολικές συνθήκες ζωής.

Οι δάσκαλοι που βρέθηκαν αντιμέτωποι με το πρόβλημα έπρεπε μόνοι τους να το λύσουν. Είχαν να διαλέξουν: τον εύκολο δρόμο να αποβάλλουν τους «ξένους» στο περιθώριο μιας τάξης που προχωρεί ερήμην τους και τιμωρεί τη διαφορετικότητά τους, βαφτίζοντάς την «παράβαση». Ή το δύσκολο δρόμο μιας επίπονης και ενίοτε επώδυνης προσπάθειας να βρουν ισορροπίες, να γεφυρώσουν χάσματα, να βοηθήσουν τους «ξένους» να ενσωματωθούν.

Μερικοί από τους δασκάλους το κατάφεραν. Και ένας από αυτούς, μετά τέσσερα χρόνια εμπειρίας με τέτοιες «πολυεθνικές» τάξεις, μου έλεγε πόσο γρήγορα αυτοί οι παρίες γίνονται καμιά φορά οι καλύτεροι μαθητές της τάξης, πόσο μπορεί καμιά φορά να δίνουν κίνητρα μαθησιακά και στους υπόλοιπους συμμαθητές τους, τους αυτόχθονες, κάνοντας τις τάξεις πλουσιότερες, πόσο οι περισσότεροι από αυτούς τους μετανάστες, ήδη, δεύτερης γενιάς λαχταρούν να λογιστούν Έλληνες, πλήρεις και άνευ εκπτώσεων, και πόσο πλουσιότερη και καλύτερη θα μπορούσε να γίνει η ελληνική κοινωνία αν έβρισκε τρόπο να το κάνει, να αναγνωρίσει ως δικούς της ακόμα κι εκείνους που δεν

παίζουν τόσο καλό μπάσκετ όσο ο
κ. Μπαζάρεβιτς του ΠΑΟΚ.

Πάυλος Τσίμας, «Το σχολείο
του μέλλοντός μας»,
εφημ. *ΤΑ ΝΕΑ*, 1999 (διασκευή)



Κείμενο 5 [Εγώ
προκατειλημμένη;]

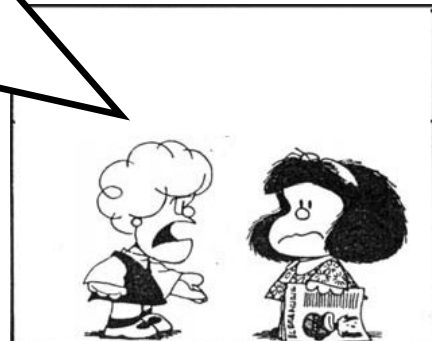
ΕΓΩ ΠΡΟ-
ΚΑΤΕΙΛΗΜΜΕΝΗ;



ΑΝΟΗΣΙΕΣ!



**ΠΟΤΕ ΕΙΠΑ ΕΓΩ
ΚΑΤΙ ΚΑΚΟ ΓΙ'
ΑΥΤΟΥΣ ΤΟΥΣ
ΒΡΩΜΙΑΡΗΔΕΣ
ΤΟΥΣ ΑΡΑΠΗΔΕΣ;
Ε; ΠΟΤΕ; ΓΙΑ ΠΕΣ
ΜΟΥ! ΠΟΤΕ, Ε;**



**Quino, *Μαφάλντα*,
εκδ. Παρά πέντε, 1991**



Κείμενο 6 Ο μπαμπάς ο πόλεμος

**ΧΑΡΗΣ: Είπες να ησυχάσω, από τι
να ησυχάσεις;**

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ: Απ' όλους αυτούς!...

ΧΑΡΗΣ: Τι σου κάνουνε;

**ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ: Αν δεν τους χτυπήσω
πρώτος εγώ, θα με χτυπήσουν
αυτοί! Μπορώ να ζω σ' αυτή**

τη μαρτυρική αγωνία; Αντί να τρέμω εγώ τους άλλους, δεν είναι πιο καλά να τρέμουν οι άλλοι εμένα;.

ΧΑΡΗΣ: Στάσου όπως είσαι, μην κουνηθείς καθόλου... Στο δεξί σου μάτι πεταρίζει η ανασφάλεια, στ' αριστερό γυαλίζει η μοχθηρία... με το δεξί τρέμεις, με τ' αριστερό σφάζεις... Το δεξί σου αυτί ψάχνει στο άπειρο, τ' αριστερό έχει μαραθεί από καθολική έλλειψη εμπιστοσύνης!... Έλα τώρα να δεις πόσο σεβάστηκα την αλήθεια!... Και σε ρωτώ! Είναι δίκαιο, επειδή γεννήθηκες δειλός, να χαλάς την ησυχία της πλάσης;

Ιάκωβος Καμπανέλλης, Θέατρο, τόμος Γ', Πρόσωπα για βιολί και ορχήστρα. Τα τέσσερα πόδια του τραπεζιού. Ο μπαμπάς ο πόλεμος, εκδ. Κέδρος, 1981



Ακούω και μιλώ

- 1. Μπορείτε να εντοπίσετε τα σημεία όπου υπάρχει πλάγιος λόγος στο κείμενο 4; • Τι είδους είναι οι δευτερεύουσες προτάσεις στα σημεία αυτά και από ποια ρήματα εξαρτώνται;**
- 2. Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο 6. • Τι είδους ερωτηματικές προτάσεις υπάρχουν σ' αυτό; • Ποιες από αυτές είναι ρητορικές ερωτήσεις;**
- 3. «Στάσου όπως είσαι, μην κουνηθείς καθόλου» (κείμενο 6). Μπορείτε να μετατρέψετε τη φράση αυτή σε ερωτηματική; • Τι θα άλλαζε;**
- 4. Αντί να χρησιμοποιήσει ερωτήσεις, πώς αλλιώς θα μπορούσε να πει τα ίδια πράγματα**

το κορίτσι στο κείμενο 5;

- Τι θα άλλαζε;



Κείμενο 7 [Οι μαθητές ερευνούν]

Είμαστε μια ομάδα μαθητών/τριών του 4ου Γυμνασίου Αθήνας και στο πλαίσιο ενός προγράμματος μελετούμε θέματα σχετικά με το ρατσισμό και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σας παρακαλούμε να μας βοηθήσετε σ' αυτή την προσπάθεια, δίνοντας ακριβείς πληροφορίες, καθώς συμπληρώνετε το παρακάτω ερωτηματολόγιο:

1. ΣΑΣ ΕΝΟΧΛΕΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΟΤΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΧΟΥΝ ΕΡΘΕΙ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΟΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ναι, γιατί:.....

.....

.....

2. ΤΙ ΣΚΕΦΤΕΣΤΕ – ΑΙΣΘΑΝΕΣΤΕ ΓΙΑ ΑΥΤΟΥΣ;

.....

.....

.....

3. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ (ΟΛΟΙ Ή ΚΑΠΟΙΟΙ ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ);

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ναι, γιατί:.....

.....

.....

4. ΘΑ ΑΦΗΝΑΤΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΠΑΡΕΑ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν όχι, γιατί:.....

.....

.....

5. ΕΧΟΥΝ ΕΡΓΑΣΤΕΙ ΠΟΤΕ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΣΑΣ ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ναι, ποια ήταν η συμπεριφορά τους: :.....

.....

.....

6. ΕΙΧΑΤΕ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ Ή ΕΧΕΤΕ ΣΗΜΕΡΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΤΕΝΕΙΑ ΣΑΣ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ναι, τι είδους αντιμετώπιση είχαν στη χώρα μετανάστευσης:

.....
.....
**7. ΑΝ ΔΕ ΒΡΙΣΚΑΤΕ ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΤΗΝ
ΠΑΤΡΙΔΑ ΣΑΣ, ΘΑ ΑΠΟΦΑΣΙΖΑΤΕ
ΝΑ ΠΑΤΕ ΝΑ ΔΟΥΛΕΨΕΤΕ ΣΕ
ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ;**

ΝΑΙ **ΟΧΙ**

**Ερευνητικό ερωτηματολόγιο
ομάδας μαθητών του 4ου
Γυμνασίου Αθηνών.**



Μαθαίνω ότι:

► Οι ερωτήσεις, ανάλογα με το είδος των απαντήσεων που επιδέχονται, μπορούν να διακριθούν σε:

• ανοιχτές, δηλαδή ερωτήσεις που ζητούν μια γνώμη, επιχειρήματα ή και συναισθήματα σχετικά με ένα

θέμα και η απάντησή τους είναι
σε συνεχή λόγο

(π.χ. «Γιατί πιστεύεις ότι
φοβόμαστε τους ξένους;»)

• κλειστές, δηλαδή ερωτήσεις οι
οποίες επιδέχονται απάντηση
μονολεκτική ή πολύ σύντομη
(π.χ. «Είναι οι Έλληνες
ρατσιστές;»).



Διαβάζω και γράφω

1. Διαβάστε το ερωτηματολόγιο (κείμενο 7) και προσπαθήστε να μεταφέρετε το περιεχόμενο των ερωτήσεων σε κάποιον που το αγνοεί, χρησιμοποιώντας πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις. Μπορείτε να αρχίσετε έτσι: «Οι μαθητές ρώτησαν αν...».

2. Αν μπορούσατε να συνεχίσετε το διάλογο του κειμένου 5,

τι θα απαντούσατε σε όσα υποστηρίζει το κορίτσι αυτό;

• Χωριστείτε σε ομάδες δύο ατόμων, γράψτε το φανταστικό αυτό διάλογο και παρουσιάστε τον στην τάξη σας σε πλάγιο λόγο.

3. Μετατρέψτε το θεατρικό κείμενο 6 σε αφηγηματικό λόγο. • Διαλέξτε τα ρήματα εξάρτησης των δευτερευουσών προτάσεων, έτσι ώστε να περιλαμβάνουν το δικό σας σχόλιο/τη δική σας άποψη για όσα λέγονται.

4. Προσπαθήστε να συμπληρώσετε την εικονογραφημένη ιστορία βάζοντας τα λόγια των προσώπων στα αντίστοιχα «μπαλόνια». Τις απαιτούμενες πληροφορίες θα τις βρείτε στα επεξηγηματικά κείμενα που υπάρχουν μετά τα σκίτσα.

Σ' ένα γραφείο δύο υπάλληλοι συζητούν.



Εικόνα 1: Ο πρώτος διαβάζει το προεκλογικό φυλλάδιο ενός πολιτικού κόμματος, στο οποίο υποστηρίζεται ότι οι γυναίκες που εργάζονται και οι ξένοι που έρχονται στη χώρα μας ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για την ανεργία.



Εικόνα 2: Ο δεύτερος εκφράζει τον αποτροπιασμό του, θεωρεί τις απόψεις απαράδεκτες και δεν μπορεί να καταλάβει πώς υπάρχουν άνθρωποι που ψηφίζουν αυτό το κόμμα.



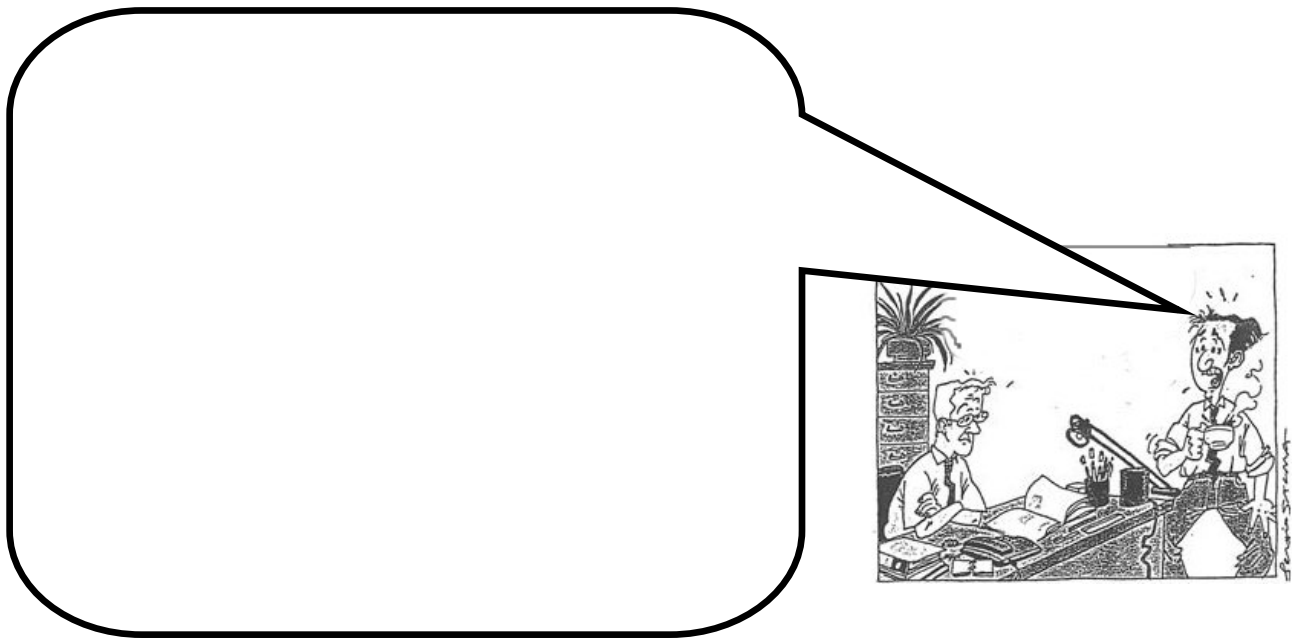
Εικόνα 3: Συνεχίζει να μιλά ο δεύτερος υπάλληλος, υποστηρίζοντας ότι πρέπει να ξεπεραστούν όλα αυτά τα στερεότυπα, να ευαισθητοποιηθούν οι πολίτες και να αλλάξουν στάση. Ο πρώτος υπάλληλος θεωρεί δύσκολη μια τέτοια προσπάθεια.



Εικόνα 4: Ο δεύτερος υπάλληλος αναφέρεται στους αγώνες που έγιναν για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κατάργηση των κοινωνικών διακρίσεων και καταλήγει στη διαπίστωση ότι θεωρεί αυτό το φαινόμενο θλιβερό.



Εικόνα 5: Ο πρώτος υπάλληλος, αλλάζοντας θέμα, ρωτά το συνάδελφο του αν είδε τη νέα προϊσταμένη. Προσθέτει ότι οι υπόλοιποι υποστηρίζουν πως είναι συμπαθέστατη.



Εικόνα 6: Ο δεύτερος υπάλληλος εκφράζει την έκπληξή του και ταυτόχρονα την απaréσκειά του για το γεγονός ότι ο καινούριος προϊστάμενος είναι γυναίκα.

← *Εγώ ρατσιστής!*, ενημερωτικό
φυλλάδιο της Ευρωπαϊκής
Επιτροπής κατά του ρατσισμού,
1998

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Γ1 Ρήματα και εκφράσεις για
τον πλάγιο λόγο



Διαβάζω και γράφω

1. Συγκεντρώστε και καταγράψτε
όσα ρήματα χρησιμοποιήσατε
μέχρι τώρα, για να μετατρέψετε τον
ευθύ λόγο σε πλάγιο. • Ποια από
αυτά θα μπορούσαν να
αντικατασταθούν με κάποια από τα
παρακάτω ρήματα ή εκφράσεις,
χωρίς να αλλάξει το νόημα των
κειμένων;

- **εξετάζω, παρουσιάζω, αναζητώ τους λόγους/αιτίες κ.λπ., αναφέρομαι, κάνω αναφορά (γίνεται αναφορά), σκιαγραφώ, παρουσιάζω, εκθέτω, αναπτύσσω, αναλύω, προσεγγίζω, θίγω**
- **πιστεύω, διατυπώνω την άποψη/γνώμη, εκφράζω την άποψη/γνώμη, υποστηρίζω, θεωρώ**
- **σχολιάζω, κρίνω, αποφαίνομαι**
- **επιχειρώ να..., προσπαθώ να...**
- **υπερασπίζομαι, υπερασπίζω, προασπίζομαι, συνηγορώ υπέρ**
- **αποκρούω την άποψη/ιδέα/επιχείρημα, απορρίπτω, αντιτάσσομαι, διατυπώνω ενδοιασμούς/επιφυλάξεις, αντιρρήσεις**
- **καταγγέλλω, κατακρίνω, επικρίνω, επιρρίπτω ευθύνες, θεωρώ υπεύθυνο,**

καταλογίζω ευθύνες

- **καταλήγω στην**

απόφαση/θέση/άποψη/στο

συμπέρασμα, αποφαίνομαι,

συμπεραίνω, τονίζω, επισημαίνω,

υπογραμμίζω

- **ορίζω, καθορίζω, προσδιορίζω,**

σκιαγραφώ, διαγράφω, διευκρινίζω

2. Χρησιμοποιήστε μερικά από τα παραπάνω ρήματα ή εκφράσεις σε δικές σας περιόδους που να περιέχουν πλάγιο λόγο.



Λέξεις για την ισότητα και τη διαφορά



Διαβάζω και γράφω

Αφού διαβάσετε τον παρακάτω πίνακα, προσπαθήστε να τον συμπληρώσετε με άλλες λέξεις σχετικές με την ισότητα και

τη διαφορά που έχετε βρει στα κείμενά σας. • Ανατρέξτε στο λεξικό σας, για να συμπληρώσετε τους ορισμούς στις καινούριες αυτές λέξεις.

στερεότυπο = συμβολικός χαρακτηρισμός που αποδίδεται στα μέλη μιας ομάδας ανθρώπων και βασίζεται σε γενικεύσεις

προκατάληψη = εκδήλωση εύνοιας ή δυσμένειας, όχι με βάση αντικειμενικά κριτήρια και δεδομένα αλλά προσωπικές συμπάθειες και ατομικά συμφέροντα

μεροληψία = δυσμενής στάση και συμπεριφορά απέναντι σε άτομο ή ομάδα που δε βασίζεται σε εμπειρία την οποία έχουμε ελέγξει κριτικά

σεξισμός = οι διακρίσεις σε βάρος των γυναικών

φυλετισμός = πολιτική φυλετικών διακρίσεων

ξενοφοβία = έντονη αντιπάθεια για ανθρώπους από ξένες χώρες

κοινωνικός ρατσισμός = η αντίληψη του χωρισμού των ανθρώπων σε ανώτερους και κατώτερους,

«καθαρούς» και «μιάσματα»,

ανάλογα με την κοινωνική ομάδα στην οποία ανήκουν

μειονότητα = ομάδα ανθρώπων

που συνδέονται μεταξύ τους ως

προς την καταγωγή, τα πιστεύω ή

τη συμπεριφορά, αλλά με βάση

αυτά τα χαρακτηριστικά

διαφοροποιούνται από το ευρύτερο

κοινωνικό σύνολο στο οποίο

ανήκουν

αποδιοπομπαίος τράγος = ο

άνθρωπος στον οποίο

επιρρίπτονται οι ευθύνες άλλων



Ακούω και μιλώ

Στο κείμενο 1 υπάρχουν λέξεις και εκφράσεις που δεν κυριολεκτούν. Οι περισσότερες μπορεί να περάσουν απαρατήρητες, επειδή έχουμε συνηθίσει τη μη κυριολεκτική χρήση τους, π.χ. «Ο ρατσισμός είναι μια αρκετά συνηθισμένη συμπεριφορά..., που περνάει δυστυχώς απαρατήρητη». Σκεφτείτε ποια είναι η κυριολεκτική σημασία της λέξης *περνάει* και πώς χρησιμοποιείται εδώ. • Μπορείτε να εντοπίσετε και άλλες τέτοιες λέξεις και εκφράσεις στο κείμενο 1;



Οι πρώτες μου γνώσεις για την **κυριολεξία** και τη **μεταφορά**

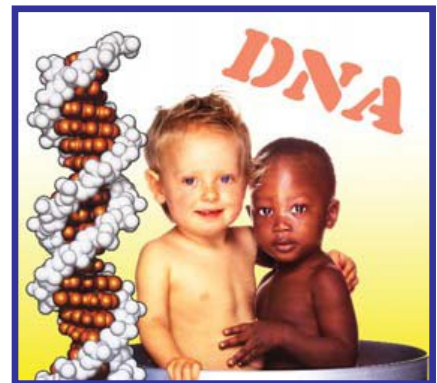
- ▶ Στην **κυριολεξία** μια λέξη ή έκφραση διατηρεί τη **βασική και ακριβή σημασία** της.
- ▶ Η **μεταφορά** είναι ένα σχήμα λόγου. Στη μεταφορά μια λέξη ή μια φράση χρησιμοποιείται σε ένα ορισμένο περιβάλλον με **σημασία διαφορετική από την αρχική**. Ωστόσο, ανάμεσα στις δύο σημασίες (την κυριολεκτική και τη μεταφορική) υπάρχει κάποια μικρή ή μεγάλη ομοιότητα, η οποία και επιτρέπει, μαζί με τα συμφραζόμενα, την κατανόηση της νέας μεταφορικής σημασίας.
- ▶ Οι λέξεις με τη μεταφορά ανανεώνονται, ξαναγεννιούνται.

Η γλώσσα πλουτίζεται με καινούριες εκφραστικές δυνατότητες.



Κείμενο 8 Η γενετική είναι ...αντιρατσίστρια

Η ομοιότητα μεταξύ των ανθρώπων είναι αυταπόδεικτο γεγονός: Όλοι οι άνθρωποι μοιάζουμε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είναι ξεκάθαρο ότι ανήκουμε στο ανθρώπινο είδος. Ταυτόχρονα όμως διαφέρουμε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μπορεί κανείς να ξεχωρίσει εύκολα τον έναν από τον άλλον. Αναζητώντας το ποσοστό του γενετικού υλικού μας, το οποίο είναι υπεύθυνο για τις ομοιότητες μεταξύ μας,



οι επιστήμονες συνέκριναν τμήματα DNA από ανθρώπους διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών. Η σύγκριση κατέδειξε ότι ο *Homo sapiens* αποτελεί ένα εξαιρετικά ομοιογενές είδος: Δύο οποιοιδήποτε άνθρωποι, ανεξάρτητα από την προέλευση τους, είναι γενετικά ταυτόσημοι κατά 99,9%. Το υπόλοιπο 0,1% είναι αυτό που κάνει τον καθένα από μας ξεχωριστό.

Ακόμα και μεταξύ ατόμων με εμφανώς διαφορετικά χαρακτηριστικά, τα οποία κατά παράδοση χρησιμοποιούνται για την κατηγοριοποίηση μας (χρώμα δέρματος, ματιών...) οι ομοιότητες είναι τεράστιες. Οι συγκριτικές μελέτες του DNA κατέδειξαν ότι τα χαρακτηριστικά αυτά ελέγχονται από μικρό αριθμό γονιδίων,

τα οποία μεταλλάχθηκαν ως ανταπόκριση στις περιβαλλοντικές συνθήκες. Έτσι, οι πληθυσμοί που κατοικούν γύρω από τον Ισημερινό ανέπτυξαν σκούρο χρώμα, ώστε να προστατεύονται από την αυξημένη, στις περιοχές αυτές, υπεριώδη ακτινοβολία. Αντίθετα, οι πληθυσμοί που εξελίχθηκαν γύρω από τους πόλους ανέπτυξαν διάφανο λευκό δέρμα, προκειμένου να μπορούν να εκμεταλλευτούν το λιγοστό φως για την παραγωγή βιταμίνης D.

Ιωάννα Σουφλερή, ένθετο
«BHMASCIENCE»,
εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 2003



Ακούω και μιλώ

1. Οι κυριολεκτικές φράσεις της πρώτης στήλης βρίσκονται στο κείμενο 8. Αντιστοιχίστε τες με τις μεταφορικές φράσεις της δεύτερης στήλης.

| | |
|---------------------|----------------------|
| <i>μικρό αριθμό</i> | <i>έφερε στο φως</i> |
| <i>αυταπόδεικτο</i> | <i>μια χούφτα</i> |
| <i>γεγονός</i> | |
| <i>κατέδειξε</i> | <i>βγάζει μάτι</i> |

2. Το κείμενο που θα προέκυπτε, αν αντικαθιστούσαμε τις κυριολεκτικές εκφράσεις με τις αντίστοιχες μεταφορικές, θα ήταν αποδεκτό; • Αιτιολογήστε την απάντησή σας και προσπαθήστε να διατυπώσετε ένα γενικό συμπέρασμα.

3. Ποιες μεταφορικές εκφράσεις μπορείτε να εντοπίσετε στο κείμενο



Διαβάζω και γράφω

1. Αξιοποιώντας τα μηνύματα των κειμένων 1, 2, 3 και τον τρόπο με τον οποίο διατυπώνονται οι ερωτήσεις στο κείμενο 2, γράψτε μερικές ερωτήσεις, με τις οποίες θα προβληματίζατε τους συμμαθητές σας σχετικά με κάποιες προκαταλήψεις και στερεότυπα που αποτελούν συνηθισμένες συμπεριφορές. • Προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε και μεταφορική γλώσσα, π.χ. *Ποιες σκέψεις σας γεννιούνται στο μυαλό, όταν γεννιέται ένα παιδί με ειδικές ανάγκες;*

2. Κοιτάξτε τους τίτλους όλων των

κειμένων που παρατίθενται σ' αυτή την ενότητα. Ποιοι από αυτούς κυριολεκτούν; • Ποιοι περιέχουν μεταφορές; • Επιλέξτε δύο από τους μεταφορικούς τίτλους και μετατρέψτε τους σε κυριολεκτικούς. • Αντικαταστήστε δύο κυριολεκτικούς τίτλους με άλλους μεταφορικούς.

3. Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τις μεταφορικές εκφράσεις του κειμένου 4 με κυριολεκτικές. • Πότε η ανάγνωσή του είναι πιο ευχάριστη και για ποιους λόγους;



Κείμενο 9 [Ο διωγμός των Εβραίων της Θεσσαλονίκης από τους Ναζί]

Η Θεσσαλονίκη, το όμορφο αυτό λουλούδι των Βαλκανίων, που το ένα τέταρτο του πληθυσμού της ήταν εβραϊκό και λάμπρυνε με την εξέχουσα κουλτούρα του την πόλη, θα γινόταν «Juderein» (Γιουντεράιν: καθαρή από Εβραίους), όπως και όλες οι άλλες πόλεις, όπου πατούσαν οι δαίμονες του σημαδεμένου αιώνα. Τα εβραϊκά μαγαζιά με τις αναρτημένες επιγραφές στα λαντίνο, στα εβραϊκά και στα ελληνικά, που έδιναν στη «Νύμφη του βορρά» έναν κοσμοπολίτικο αέρα προόδου και ευρωπαϊκού προχωρημένου εμπορίου και που, όταν έκλειναν το Σάββατο, την ερήμωναν, θα έκλειναν για πάντα

σφραγίζοντας και την επί πέντε αιώνες άνοιξή της. Οι απόγονοι των κυνηγημένων της Βαρκελώνης, της Μαδρίτης, της Σεγκόβια, της Αλικάντε, της Κόρδοβα και του Τολέδο, που οι προγονοί τους είχαν βρει κάτω από το γελαστό ουρανό της πόλης τις αλκυονίδες μέρες που ζητούσε η ψυχή τους για να γλυκάνει και να ζεσταθεί, και που είχαν χτίσει εκεί τη ζωή τους από την αρχή, όπως ο καλός χτίστης το σπίτι του, ξεριζώθηκαν οριστικά.

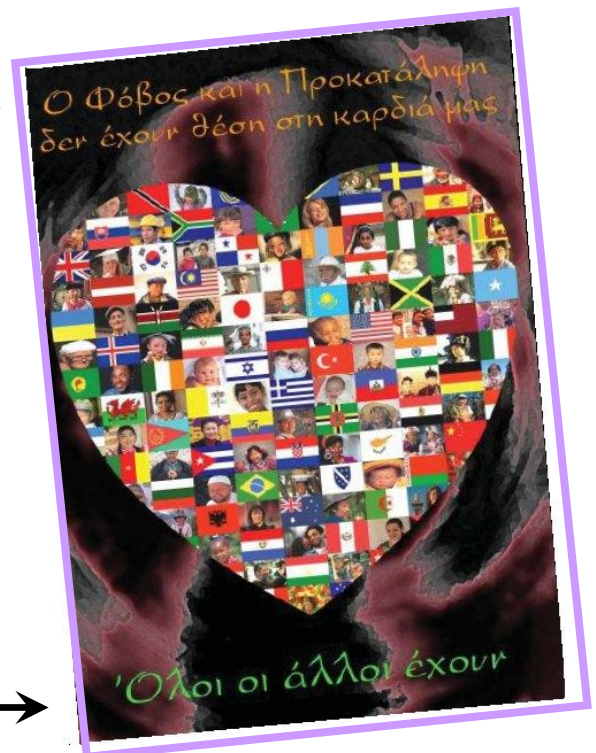


Νίνο. Κοκκαλίδου-Ναχμία, *Ρέινα Ζιλμτιέρτα, Ένα παιδί στο γκέτο της Θεσσαλονίκης*, εκδ. Ωκεανίδα, 1996



Κείμενο 10 [Ό,τι χωράει η καρδιά]

Ο Φόβος και η Προκατάληψη δεν έχουν θέση στην καρδιά μας



Όλοι οι άλλοι έχουν



Αφίσα του 1ου ΤΕΕ Βόλου



Ακούω και μιλώ

1. Μπορείτε να εντοπίσετε τις μεταφορές που υπάρχουν στα κείμενα 9 και 10; • Τι νομίζετε ότι επιτυγχάνεται με τις μεταφορές αυτές;

2. Το λεκτικό μήνυμα του κειμένου 10 είναι κυριολεκτικό ή μεταφορικό;

• Η εικόνα αποδίδει μεταφορικά ή κυριολεκτικά το νόημα του λεκτικού μηνύματος; • Τι αποτέλεσμα δημιουργεί ο συνδυασμός λόγου και εικόνας στην περίπτωση αυτή;

3. Ποιο θα μπορούσε να είναι το περιεχόμενο μιας είδησης με τίτλο:

α. «Η ανατολή ενός καινούριου κόσμου για τα άτομα με ειδικές ανάγκες»

β. «Ανθοφορία στον κόσμο της γυναικείας επιχειρηματικότητας»

γ. «Βροχή τα προβλήματα για τους πρόσφυγες»

δ. «Η οδύσσεια των τσιγγάνων δεν έχει τέλος»

• Ποιες λέξεις χρησιμοποιούνται μεταφορικά στους παραπάνω τίτλους;



Διαβάζω και γράφω

- 1. Βρείτε στις εφημερίδες και άλλους μεταφορικούς τίτλους ειδήσεων. • Αντιγράψτε τους, παρουσιάστε τους στην τάξη σας και καλέστε τους συμμαθητές σας να μαντέψουν το περιεχόμενο των ειδήσεων αυτών.**
- 2. Συγκεντρώστε όσο περισσότερες μεταφορικές εκφράσεις μπορείτε από αυτές που είναι συνηθισμένες στη γλώσσα των νέων.**
- 3. Φτιάξτε ένα μικρό λεξικό των εκφράσεων αυτών στην τάξη σας, γράφοντας ο καθένας την ερμηνεία μίας από τις λέξεις ή εκφράσεις αυτές, ώστε να μπορεί να τις καταλάβει και ένας μεγαλύτερος. • Δώστε ένα μεταφορικό τίτλο στο λεξικό αυτό.**



Μαθαίνω για τη **μεταφορά**:

► Ο καθημερινός λόγος είναι γεμάτος **μεταφορές** που, επειδή είναι τόσο συνηθισμένες, δεν τις αντιλαμβανόμαστε ως τέτοιες:

→ π.χ. Έβαλα τα κλάματα.
Έπιασα δουλειά.

► Η μεταφορά χρησιμοποιείται επίσης ευρύτατα στη **λογοτεχνία**, στη **δημοσιογραφική γλώσσα** και στη **διαφήμιση**.

► Η μεταφορά συνδέεται, τέλος, και με τον ιδιαίτερο **τρόπο επικοινωνίας** **διάφορων ομάδων** (κοινωνικών, επαγγελματικών, ηλικιακών κ.λπ.). Χαρακτηριστικό παράδειγμα η γλώσσα των χρηστών των υπολογιστών και του Διαδικτύου:

→ π.χ. Σώζω τα αρχεία μου.
Κατεβάζω τραγούδια.
Τρέχω το πρόγραμμα.

► Η μεταφορά στη γλώσσα συνδέεται άμεσα με τον **πολιτισμό** μιας χώρας, γι' αυτό και πολλές μεταφορικές εκφράσεις δε μεταφράζονται εύκολα σε άλλες γλώσσες.



Ακούω και μιλώ

Ποιες ελληνικές μεταφορικές εκφράσεις μεταφράζουν οι... γλωσσομαθείς στα παρακάτω σκίτσα;

hmm...welcome!
We did black eyes
to see you

WHAT???



I' LL PUT THE VOICES!!



Ε ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ



Κείμενο 11 [Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα»]

Διαφημιστική καταχώριση στον Τύπο, 2003

Σήμερα ο δρόμος της επιχειρηματικότητας είναι ανοιχτός σε όλους.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ"

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του Υπουργείου Ανάπτυξης, με τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη δική σου συμμετοχή, ενισχύει τις νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες των Ατόμων με Αναπηρίες.

- Στη μεταποίηση • Το εμπόριο • Τις υπηρεσίες • Τον τουρισμό

Εκεί τώρα κι εσύ στο δρόμο της ανάπτυξης.

ΑΝΟΙΚΤΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΧΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Τώρα υπάρχει η δυνατότητα να γίνεις επιχειρηματίας! Αν είσαι Άτομο με Αναπηρία μπορείς να υποβάλεις πρόταση στον ΕΟΜΜΕΧ για να ξεκινήσεις επιχειρηματική δραστηριότητα. Υποβολή προτάσεων: έως 15 Ιουνίου 2003

Για πληροφορίες: Γραφείο Πληροφόρησης Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα»: Τηλ: 210 7758727 Ηλεκτρονική Διεύθυνση: infoera@ppm.gov.gr Διευθυντικός τόπος: www.αποτελεσματικα.gr ΕΟΜΜΕΧ: Τηλ: 210 7491200, 210 7491220 Διευθυντικός τόπος: www.eommex.gr

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Γ' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΔΥΝΑΜΗ ΜΑΣ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ!
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ



**Σήμερα ο δρόμος
της επιχειρηματικότητας
είναι ανοιχτός σε όλους**

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ”

**Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
«Ανταγωνιστικότητα» του
Υπουργείου Ανάπτυξης, με τη
συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης
και τη δική σας συμμετοχή, ενισχύει
τις νέες επιχειρηματικές
δραστηριότητες των Ατόμων με
Αναπηρίες.**

**• Στη μεταποίηση • Το εμπόριο
• Τις υπηρεσίες • Τον Τουρισμό
Έλα τώρα κι εσύ στο δρόμο της
ανάπτυξης.**

**ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ**

**Τώρα υπάρχει η δυνατότητα να
γίνεις επιχειρηματίας!**

**Αν είσαι Άτομο με Αναπηρία
μπορείς να υποβάλεις πρόταση
στον ΕΟΜΜΕΧ για να ξεκινήσεις
επιχειρηματική δραστηριότητα.**

**Υποβολή προτάσεων: έως 15
Ιουνίου 2003**

**Για πληροφορίες: Γραφεία
Πληροφόρησης Προγράμματος
«Ανταγωνιστικότητα»:**

Τηλ. 2107758727

Ηλεκτρονική διεύθυνση:

infoeran@mou.gr

Διαδικτυακός τόπος:

www.antonostikotita.gr

ΕΟΜΜΕΧ:

Τηλ. 2107491200, 2107491220

Διαδικτυακός τόπος:

www.eommex.gr

Γ' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΔΥΝΑΜΗ ΜΑΣ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ



Ακούω και μιλώ

- 1. Μελετήστε το κείμενο 11. • Ποιο είναι το βασικό λεκτικό μήνυμα της αφίσας; • Ποιος είναι ο φορέας που έχει εκδώσει την αφίσα; • Ποιο είναι το κοινό στο οποίο απευθύνεται; • Ποια σχέση έχει η εικόνα της αφίσας με το λεκτικό της μήνυμα;**
- 2. Συζητήστε στην τάξη το μήνυμα του κειμένου 10.**
- 3. Απευθύνεστε σε κάποιους συμμαθητές σας αμέσως μετά την απρεπή τους συμπεριφορά απέναντι σε παιδιά με ειδικές**

ανάγκες σε μια εκδρομή του σχολείου σας. Προσπαθήστε να τους ευαισθητοποιήσετε συναισθηματικά, χρησιμοποιώντας ερωτήσεις με τις οποίες θα τους βοηθήσετε να έρθουν στη θέση των παιδιών αυτών.



Διαβάζω και γράφω

1. Γράψτε ένα κείμενο στο οποίο θα επιχειρηματολογήσετε, για να μεταπείσετε κάποιους συμμαθητές σας που πιστεύουν ότι η διαφορετικότητα έχει βιολογική βάση.

- Στοιχεία για την επιχειρηματολογία σας μπορείτε να αντλήσετε από το κείμενο 8 και από το μάθημα της Βιολογίας που διδάσκεστε.

2. Θέλετε να κάνετε στο σχολείο σας μια έρευνα σχετικά με τη στάση των μαθητών απέναντι στις

φυλετικές και κοινωνικές διακρίσεις. • Κατασκευάστε ένα ερωτηματολόγιο. (Μπορείτε να συμβουλευτείτε το ερωτηματολόγιο στο κείμενο 7.) • Αν πρόκειται να επεξεργαστείτε στατιστικά τις απαντήσεις, τότε τι είδους ερωτήσεις είναι προτιμότερο να περιλάβετε στο ερωτηματολόγιο σας;

3. Γράψτε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, όπου θα υποστηρίζετε το δικαίωμα των ανθρώπων στην ισότητα αλλά και τη διαφορετικότητα. • Αξιοποιήστε όσο περισσότερες μπορείτε από τις λέξεις του λεξιλογίου. • Αφού θέσετε τα κριτήρια ποιότητας για το επιχειρηματολογικό αυτό κείμενο, επιλέξτε ύστερα από συζήτηση τα καλύτερα κείμενα.

Φτιάξτε κατάλληλα σκίτσα ή βρείτε ταιριαστές φωτογραφίες από εφημερίδες και περιοδικά και δημιουργήστε ένα λεύκωμα της τάξης σας.

Ενδεικτικά μπορείτε να χρησιμοποιήσετε κριτήρια ποιότητας όπως αν:

- α. στο κείμενο περιέχονται επαρκείς πληροφορίες,**
- β. τα επιχειρήματα στηρίζονται με στοιχεία,**
- γ. τα επιχειρήματα έχουν λογική οργάνωση.**



Διαθεματική εργασία

► Πολλοί ειδικοί υποστηρίζουν ότι τα παιδικά παιχνίδια έχουν κάποια σχέση με την αναπαραγωγή και τη διαίωνιση



στερεότυπων αντιλήψεων σχετικά με τους ρόλους ανδρών και γυναικών.

Για να διερευνήσετε την άποψη αυτή:

α. Φτιάξτε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο θα απευθύνετε σε γονείς που έχουν παιδιά ενός ως δεκαπέντε χρόνων. • Επεξεργαστείτε τα στοιχεία που θα συλλέξετε με τη διαδικασία αυτή.

β. Παρατηρήστε συστηματικά και καταγράψτε τα κείμενα και τα άλλα στοιχεία από διαφημίσεις παιχνιδιών και εντοπίστε τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο αυτές απευθύνονται στα αγόρια και στα κορίτσια. Επίσης, συγκεντρώστε στοιχεία από το Διαδίκτυο, χρησιμοποιώντας σε μηχανές αναζήτησης λέξεις-κλειδιά,

όπως στερεότυπο, προκατάληψη, σεξισμός, παιδικό παιχνίδι.

γ. Τέλος, δημοσιεύστε στην ιστοσελίδα του σχολείου σας καταχώριση με τίτλο: «Παιδικά παιχνίδια για αγόρια και κορίτσια». Εκεί μπορούν να υπάρχουν σύντομα κείμενα, κάποιες αφίσες που θα κατασκευάσετε εσείς, συνθήματα, καθώς και τα ευρήματα της παραπάνω έρευνας, παρουσιασμένα με διαγράμματα και σχόλια.



**ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ
ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ
ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ**

► Ευθύ λόγο χρησιμοποιούμε όταν

.....

.....

► Πλάγιο λόγο χρησιμοποιούμε όταν

Ερωτηματικές προτάσεις

ΚΥΡΙΕΣ

Ευθείες ερωτήσεις

Ολικής άγνοιας

Μερικής άγνοιας

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ

Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

Ολικής άγνοιας

Μερικής άγνοιας

▶ **Λέξεις που εισάγουν
ερωτηματικές προτάσεις**

.....

.....

▶ **Όταν λέμε σε κάποιον: «Είσαι
αλεπού», δε χρησιμοποιούμε τη
λέξη αλεπού κυριολεκτικά, αλλά**

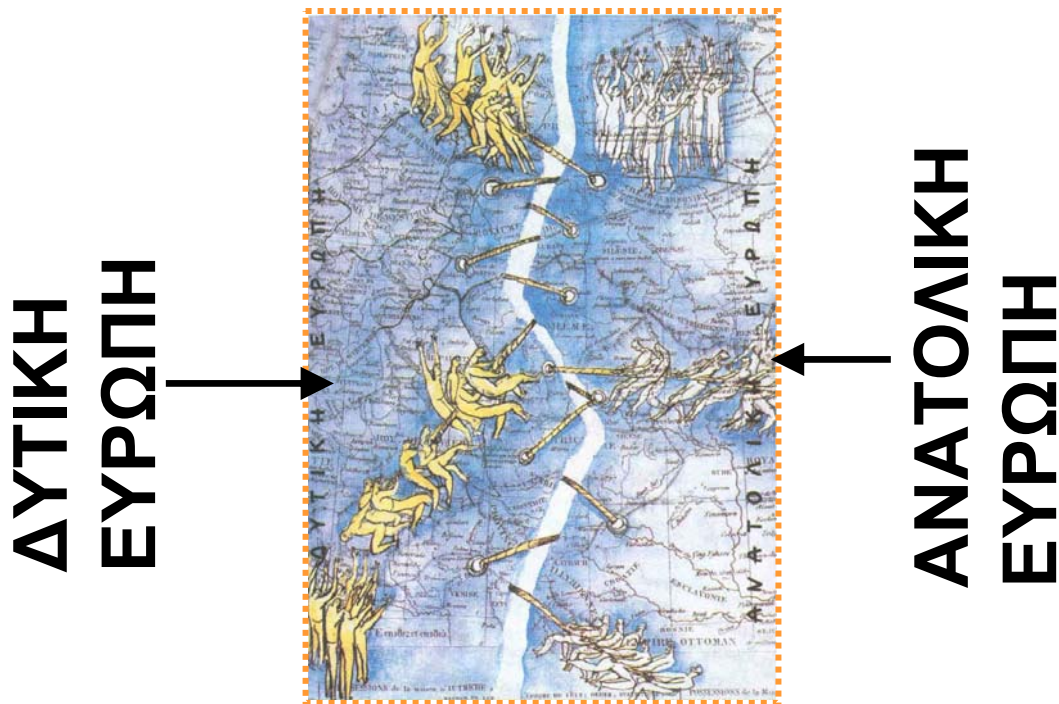
.....

και εννοούμε ότι

.....

4η ενότητα

ΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ



Από το βιβλίο του Jacques Le Golf,
Η Ευρώπη. *Μια αφήγηση για παιδιά
και νέους,*
μτφρ. Βάσιος Τσακόπουλος,
εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα γνωρίσουμε τα είδη των
αναφορικών προτάσεων και

το ρόλο που παίζουν στο λόγο μας.

Θα διαπιστώσουμε την ευρύτατη χρήση, στις ευρωπαϊκές γλώσσες, λέξεων που αξιοποιούν **λεξικά στοιχεία της ελληνικής**.

Θα μελετήσουμε τις σχέσεις μεταξύ των λέξεων που έχουν **παρόμοιες ή αντίθετες σημασίες**.

Θα συζητήσουμε διάφορες απόψεις για **το παρόν και το μέλλον της Ευρώπης** και για την ιστορική σημασία του εγχειρήματος της **Ένωσης**.

Θα σκεφτούμε και θα μιλήσουμε για το ρόλο που καλείται να παίξει **η χώρα μας μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση** αλλά και **η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα στο σύγχρονο κόσμο**.



Κείμενο 1 [Περίπατος στην Ευρώπη]

Η Ευρώπη είναι σαν ένας κήπος που συγκεντρώνει τα πιο διαφορετικά λουλούδια, τα πιο αταίριαστα χρώματα που περνούμε τα σύνορα μιας ευρωπαϊκής χώρας, αισθανόμαστε πως όλα αλλάζουν τριγύρω μας, όχι μόνο η γλώσσα και οι κοινωνικές συμβάσεις, μα κι ο αέρας που αναπνέουμε, κ' η ουσία της γης που πατούμε, κι ο χαρακτήρας των ανθρώπων που συναντούμε. Σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα αισθανόμαστε αμέσως μια ιδιαίτερη έκφραση, μοναδική και αμίμητη, μια ιδιαίτερη



**φυσιογνωμία, ζωντανή και
αικίνητη, δημιούργημα της φύσης,
των αιώνων και της ιδιοφυΐας ενός
λαού.**

**Όταν, ύστερα από ένα ταξίδι,
ξεδιπλώνουμε ένα χάρτη της
Ευρώπης, ξαναζούμε με τον
απλούστερο τρόπο αυτή την
αίσθηση της βαθιάς αλλαγής που
μας έδωσε η διάβαση των
συνόρων. Η Ιταλία κυανή, η Γαλλία
κόκκινη, η Βρετανία κίτρινη,
η Γερμανία πράσινη. Η κάθε χώρα
ξεχωρίζει από τις άλλες απότομα,
βάνουσα ίσως. Αντιτάσσει στους
γείτονες την ιδιαίτερη μορφή της,
απλοϊκά, χοντρά, στις γενικές
γραμμές της. Μπορούμε όμως να
κοιτάξουμε αυτόν το χάρτη με το
μικροσκόπιο και τότε διακρίνουμε
πως η διαφοροποίηση συνεχίζεται
στο άπειρο. Μέσα σε κάθε χώρα της**

Ευρώπης υπάρχουν πολλές μικρές χώρες, η καθεμιά με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της που ξεχωρίζει καθαρά από τη φυσιογνωμία του γείτονα. Κάθε επαρχία μιας ευρωπαϊκής χώρας έχει κάτι δικό της να μας πει, κάτι παλιό και κάτι σημερινό. Κάθε πόλη της Ευρώπης είναι σα μια ζωντανή γυναίκα που δε μοιάζει με καμιάν άλλη στον κόσμο, με το δικό της αέρα, με τα δικά της όνειρα, με τα δικά της πάθη. Είναι ένα πλάσμα μοναδικό, που δεν μπορεί να επαναληφθεί δύο φορές.

Η Ευρώπη είναι ένα σύμπλεγμα από άπειρες αντιθέσεις.

Διαφορετικές και πολύ συχνά αντίθετες ψυχικές διαθέσεις γεννιούνται στο Βορρά και στη Μεσημβρία, στη Δύση και στην Ανατολή. Διαφορετικούς τρόπους

του αισθάνεσθαι και του σκέπτεσθαι εκδηλώνουν οι Λατίνοι, οι Αγγλοσάξονες, οι Γερμανοί, οι Σλάβοι. Δεν ακούει κανείς την ίδια μουσική στις όχθες του Δούναβη, του Σηκουάνα, του Τάμεση. [...]

Όταν περιπλανάται κανείς στα μονοπάτια και στα άλση του κήπου της Ευρώπης, παρατηρεί από κοντά τις διαφορές και τις αντιθέσεις και μπορεί να τις αναλύσει λεπτομερειακά. Του λείπει όμως η αίσθηση του συνόλου. Χρειάζεται, ύστερα από την αναλυτική εξέταση των διαφορών, να τολμήσουμε να κάνουμε ένα γύρο απάνω από τον κήπο με αεροπλάνο. [...]

Η Ευρώπη, μονάχα όταν την κοιτάζουμε από ψηλά, δείχνει όλη τη λαμπρότητά της. Όταν σηκωθεί το αεροπλάνο, και αποκτήσουμε προοπτική, και μπορέσουμε

να αγκαλιάσουμε την ήπειρο με μια ματιά, αισθανόμαστε ξαφνικά την αρμονία του συνόλου. Οι τοπικές παραφωνίες ενώνονται σε μια ανώτερη συμφωνία, που δεν μπορεί να τη συλλάβει το αυτί του πεζοπόρου, γιατί συντελείται ψηλά. Οι άπειρες αντιθέσεις συγχωνεύονται σε μια ανώτερη σύνθεση.

Γιώργος Θεοτοκάς,
Ελεύθερο πνεύμα, εκδ. Ερμής, 1973

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Ο συγγραφέας κοιτάζει την Ευρώπη με δύο διαφορετικές προοπτικές.

- Αν θέλατε να εκφράσετε μονολεκτικά την εντύπωση που κυριαρχεί στη «μικροσκοπική» θεώρηση της Ευρώπης, ποια λέξη θα χρησιμοποιούσατε;

- Ποια λέξη θα χρησιμοποιούσατε αντίστοιχα για τη μακροσκοπική («αεροπορική») θεώρηση;

2 Το κείμενο που διαβάσατε είναι γραμμένο αρκετές δεκαετίες πριν από τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, ο συγγραφέας δείχνει να συναισθάνεται την ύπαρξη μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας και μιλάει γι' αυτή με αγάπη και σεβασμό. Βρείτε λέξεις, φράσεις και σχήματα λόγου που φανερώνουν αυτήν τη στάση του συγγραφέα απέναντι στην Ευρώπη.



Κείμενο 2 [Ευρωπαϊκή Ένωση και ελληνική ταυτότητα]

Η εξέλιξη προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, όταν μάλιστα τελικός

στόχος είναι η δημιουργία μιας Συνομοσπονδίας, προκαλεί το φόβο μήπως οδηγήσει στην απώλεια των εθνικών μας ιδιαιτεροτήτων, της ταυτότητας μας. Οι κίνδυνοι για την ταυτότητά μας δεν προέρχονται από τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η επέκταση της αγοράς, η ανάπτυξη των επικοινωνιών, η διασύνδεση των τοπικών κοινωνιών με τον περιβάλλοντα διεθνή χώρο έχει οδηγήσει τόσο στην τυποποίηση των πολιτιστικών προϊόντων, όσο και στην απόλυτα ελεύθερη διακίνηση τους πέρα από τα εθνικά σύνορα. Είμαστε όλοι εκτεθειμένοι σε αληθινό βομβαρδισμό πολιτιστικών προϊόντων που διαμορφώνονται σύμφωνα με



τη διεθνή διαφημιστική προβολή.
Τα κράτη-έθνη δεν ανέκοψαν, αλλά
αδιαφόρησαν γι' αυτή την εξέλιξη. Η
Ελλάδα την ενίσχυσε μάλιστα
έμμεσα με ιδεολογικό
προσανατολισμό σε μια
διαστρεβλωμένη και γι' αυτό χωρίς
απήχηση ελληνική και χριστιανική
παράδοση και με αδιαφορία προς
τον παραδοσιακό λαϊκό πολιτισμό.

Η αντιμετώπιση αυτής της
εξέλιξης δεν πραγματοποιείται με
προσήλωση στις εθνικές,
θρησκευτικές ή άλλες ιδιαιτερότητες
που δήθεν κινδυνεύουν και με
άρνηση της συμμετοχής στις
ευρωπαϊκές εξελίξεις. Χρειάζεται να
δώσουμε μέσα από τις ευρωπαϊκές
εξελίξεις στην πολιτιστική μας ζωή
μια διαφορετική διάσταση και
δυναμική. Η ιδιαιτερότητά μας και
οι παραδόσεις μας θα αποκτήσουν

τη δυνατότητα αντίστασης και θα κρατηθούν ζωντανές, εφόσον αποτελέσουν για μας και για τους άλλους δημιουργικό στοιχείο, εφόσον συνδεθούν με τα σύγχρονα ρεύματα σκέψης πέρα από τα σύνορα. Η συμμετοχή μας στην αναζήτηση νέων ιδεών και νέων τρόπων έκφρασης θα ισχυροποιήσει και θα εμπλουτίσει την ταυτότητά μας. Η δύναμή μας θα προέλθει όχι από τα τείχη που θα ορθώσουμε γύρω από τη χώρα, αλλά από την ικανότητά μας να κάνουμε τη δική μας προσφορά πηγή έμπνευσης. Οι ευρωπαϊκές εξελίξεις δεν οδηγούν στην «κόλαση του πολιτισμού». Εξασφαλίζουν, απέναντι στην καταθλιπτική ομοιομορφία που επιβάλλουν οι δυνάμεις της αγοράς, τη δυνατότητα υπεράσπισης της διαφορετικότητας

των λαών. Εξασφαλίζουν επίσης τη συνεργασία στη συνέχιση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής παράδοσης που πηγάζει από την αρχαία Ελλάδα, που διαμόρφωσε τη σύγχρονη Ευρώπη, και ανήκει σε κάθε έθνος χωριστά, και ταυτόχρονα σε όλα μαζί.

Κώστας Σημίτης, *Εθνικιστικός
λαϊκισμός ή εθνική στρατηγική;*,
εκδ. Γνώση, 1992

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Στη σύγχρονη εποχή ο κίνδυνος να χάσουν τα έθνη την ιδιαίτερη πολιτιστική τους ταυτότητα είναι πραγματικός ή φανταστικός; • Από πού προέρχεται ένας τέτοιος κίνδυνος;

2 Μπορείτε να αναφέρετε μερικά παραδείγματα από τη δική σας εμπειρία που να δείχνουν την τάση πολιτισμικής ομογενοποίησης των σύγχρονων κοινωνιών; (Σκεφτείτε π.χ. τους τομείς της διατροφής, της τέχνης, της ενδυμασίας, του τρόπου ζωής κ.λπ.)

3 Με ποιον τρόπο, σύμφωνα με το κείμενο, μπορεί η Ελλάδα να κρατήσει ζωντανή την ιδιαίτερη πολιτιστική της ταυτότητα;



Κείμενο 3 [Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός με μια ματιά]

Στα τραπεζογραμμάτια ευρώ απεικονίζονται αρχιτεκτονικοί ρυθμοί που αντιστοιχούν σε επτά περιόδους της ευρωπαϊκής πολιτισμικής ιστορίας –κλασικός,

ρωμανικός, γοθτικός, αναγεννησιακός, μπαρόκ και ροκοκό, αρχιτεκτονική χάλυβα και υάλου, μοντέρνα αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα—, ενώ δίνεται έμφαση σε τρία βασικά αρχιτεκτονικά στοιχεία: παράθυρα, πύλες και γέφυρες.

Τα παράθυρα και οι πύλες στο πρόσθιο μέρος κάθε τραπεζογραμματίου συμβολίζουν το ανοιχτό πνεύμα, καθώς και το πνεύμα συνεργασίας στην Ευρώπη. Επίσης, εμφανίζονται τα δώδεκα αστέρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία συμβολίζουν το δυναμισμό και την αρμονία της σύγχρονης Ευρώπης.

Για να συμπληρωθεί το σχέδιο, στην οπίσθια όψη των τραπεζογραμματίων απεικονίζεται μια γέφυρα χαρακτηριστική της αντίστοιχης εποχής της ευρωπαϊκής

πολιτιστικής εξέλιξης. Αυτές οι γέφυρες κυμαίνονται από τις πρώιμες κατασκευές στις πρωτοποριακές κρεμαστές γέφυρες της σύγχρονης εποχής και συμβολίζουν την επικοινωνία μεταξύ των λαών της Ευρώπης, καθώς και μεταξύ της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου.



Τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ, ενημερωτικό φυλλάδιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, 2000

Ερώτηση κατανόησης

■ Ποια είναι και τι συμβολίζουν τα σχέδια που υπάρχουν στις δύο όψεις των χαρτονομισμάτων του ευρώ;



Κείμενο 3 [Η Ευρώπη των 25]

Η ΕΥΡΩΠΗ
ΤΩΝ 25... →



Ηλίας Μακρής, περ. «Κ»,
εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2003

Ερώτηση κατανόησης

■ Το σκίτσο αυτό δημοσιεύτηκε τη στιγμή που η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχειρούσε τη μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία της, στη Διάσκεψη των Ευρωπαίων ηγετών στην Αθήνα, την άνοιξη του 2003. Πώς νομίζετε ότι αντιμετωπίζει

ο σκιτσογράφος τη διεύρυνση: με εμπιστοσύνη και αισιοδοξία ή με σκεπτικισμό και ανησυχία; • Σε ποια στοιχεία του σκίτσου βασίζεται η άποψή σας;

B

Αναφορικές προτάσεις



Ακούω και μιλώ

1. Αναζητήστε στο βιβλίο της Γραμματικής τις αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα.

2. Στα λόγια του παρακάτω σκίτσου να βρείτε προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα και να τις υπογραμμίσετε.

ΟΣΟΙ ΘΕΛΟΥΝ ΑΣ
ΧΟΡΕΨΟΥΝ

EURO CLUB

ΕΚΦΡΑΣΤΕΙΤΕ
ΟΠΩΣ ΣΑΣ
ΑΡΕΣΕΙ.



ΔΙΑΛΕΞΤΕ ΤΟ ΧΟΡΟ
ΠΟΥ ΠΡΟΤΙΜΑΤΕ.

3. Ποια από τις προτάσεις που υπογραμμίσατε:

- α. προσδιορίζει ένα ουσιαστικό;**
- β. είναι υποκείμενο ρήματος;**
- γ. έχει επιρρηματική σημασία;**



Μαθαίνω ότι:..

► Οι προτάσεις που εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα λέγονται

δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις.

- ▶ Οι αναφορικές προτάσεις μπορούν να παίξουν πολλούς διαφορετικούς συντακτικούς ρόλους στο λόγο.
- ▶ Ανάλογα με το συντακτικό τους ρόλο διακρίνονται σε **ονοματικές** και **επιρρηματικές**.

4. Με βάση αυτά που ξέρετε για τις ονοματικές και τις επιρρηματικές προτάσεις μπορείτε να βρείτε ποιες από τις αναφορικές προτάσεις του σκίτσου είναι ονοματικές και ποια είναι επιρρηματική;

Επιθετικές αναφορικές προτάσεις



Ακούω και μιλώ

- 1. Ξαναδιαβάστε την πρώτη παράγραφο του κειμένου 1 και υπογραμμίστε τις προτάσεις με *που*. • Προσπαθήστε να εντοπίσετε σε ποια λέξη αναφέρεται η καθεμιά από τις προτάσεις, τις οποίες υπογραμμίσατε.**
- 2. Κάντε το ίδιο στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου 2.**
- 3. Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τα *που* με τους κατάλληλους τύπους της αντωνυμίας *ο οποίος*, *η οποία*, *το οποίο*.**
- 4. Συζητήστε στην τάξη τις παρατηρήσεις σας σχετικά με**

τις αλλαγές που προκλήθηκαν στο ύφος των κειμένων. • Ποια από τις δύο εκδοχές προτιμάτε σε κάθε περίπτωση; Αυτή με το *που* ή εκείνη με το *οποίος*; Γιατί; • Γιατί νομίζετε ότι οι συγγραφείς προτιμούν την εκδοχή με το *που*;



Διαβάζω και γράφω

1. Αφού βρείτε τα παρακάτω αποσπάσματα μέσα στο κείμενο 1: «πολλές μικρές χώρες,... του γείτονα», «Κάθε πόλη της Ευρώπης... με καμιάν άλλη στον κόσμο», «Είναι ένα πλάσμα μοναδικό,... δύο φορές», υπογραμμίστε τις αναφορικές προτάσεις που περιέχονται σ' αυτά. • Μπορείτε να αντικαταστήσετε τις προτάσεις που υπογραμμίσατε με μια λέξη που να αποδίδει περίπου το ίδιο νόημα;

2. Συμπεράνετε: Τι είδους είναι οι αναφορικές προτάσεις που υπογραμμίσατε; Ποιος είναι ο συντακτικός τους ρόλος;



Μαθαίνω ότι:

► Από τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις μια μεγάλη κατηγορία (όπως αυτές που υπογραμμίσαμε παραπάνω) χρησιμοποιούνται για να προσδιορίζουν κάποιο ουσιαστικό και έτσι:

- είτε βοηθάνε στη διάκριση και την αναγνώριση του
- είτε απλώς προσθέτουν μια πληροφορία σχετικά με αυτό.

Δηλαδή, πολλές αναφορικές προτάσεις παίζουν ρόλο παρόμοιο με το ρόλο ενός επιθετικού προσδιορισμού και γι' αυτό

ονομάζονται **επιθετικές αναφορικές προτάσεις**.

- ▶ Οι **επιθετικές αναφορικές προτάσεις** εισάγονται με τις **αναφορικές αντωνυμίες**:
 - ο οποίος, η οποία, το οποίο
 - που

Το αναφορικό *που* χρησιμοποιείται πιο συχνά στη γλώσσα μας, ιδιαίτερα στον προφορικό λόγο. Η αντωνυμία *ο οποίος, η οποία, το οποίο* χρησιμοποιείται περισσότερο στον επίσημο λόγο.



Ακούω και μιλώ

1. Στις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου **3** βρείτε και υπογραμμίστε **δύο αναφορικές προτάσεις**.

2. Ποια από τις δύο νομίζετε ότι αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της έννοιας του ουσιαστικού που προσδιορίζει και ποια αποτελεί ένα επιπλέον σχόλιο;

3. Σε ποια περίπτωση η αναφορική πρόταση χωρίζεται από την κύρια με κόμμα και σε ποια δε χωρίζεται;



Μαθαίνω ότι:

- ▶ Οι επιθετικές αναφορικές προτάσεις **δε χωρίζονται με κόμμα** από την πρόταση στην οποία αναφέρονται, όταν περιέχουν μια πληροφορία που θεωρείται απαραίτητη για τη διάκριση και τον ακριβή προσδιορισμό του ουσιαστικού στο οποίο αναφέρονται.
- ▶ Αντίθετα, **χωρίζονται με κόμμα**, όταν προσθέτουν απλώς μια ακόμα

πληροφορία σχετικά με το
ουσιαστικό που, όμως, είναι ήδη
επαρκώς προσδιορισμένο.

Ορθογραφία



ΠΡΟΣΟΧΗ:

- ▶ Το αναφορικό που δεν τονίζεται
- ▶ Αντίθετα το ερωτηματικό που τονίζεται.



Διαβάζω και γράφω

Βάλτε τόνο όπου χρειάζεται:

- Αναρωτιέμαι μέχρι που θα φτάσουν τα όρια της Ευρώπης στα χρόνια που έρχονται.
- Που μπορώ να βρω πληροφορίες για τα ευρωπαϊκά προγράμματα που αφορούν τους νέους επιχειρηματίες;

γ. Με ρώτησαν από που ήρθα και φάνηκαν χαρούμενοι που με συνάντησαν.

B2

Ελεύθερες αναφορικές προτάσεις



Κείμενο 5 Ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΕΟΛΑΙΑ
ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ
ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΠΟΛΤΙΣΜΙΚΗ ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ένα κι εσύ στο πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ
Εσύ προσφέρεις την πληροφόρηση, τη δυνατότητα κατάρτισης και τις ευκαιρίες για προώθηση νέων συνεργασιών σε όλη την Ευρώπη, ακόμη και χρηματοδοτική στήριξη των σχεδίων σου για προσωπική και κοινή ανάπτυξη.

Κάνε πραγματικότητα τα όνειρά σου

Δράση 1
ΔΙΕΥΡΥΝΕ ΤΟΥΣ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΣΟΥ
Τα προγράμματα ανταλλαγών -διάρκειας από 6 έως 21 ημέρες- έχουν παιδαγωγικά, άτυπα εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με σκοπό να φέρουν σε επαφή ομάδες νέων με διαφορετικό υπόβαθρο, από δύο ή περισσότερες χώρες, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα συναντηθούν, να συζητήσουν και να ασχοληθούν με διάφορα θέματα, ενώ ταυτόχρονα θα γνωρίζουν τους πολιτισμούς και τις χώρες τους.

Δράση 2
ΓΙΝΕ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ
Σου δίνεται η ευκαιρία να εργαστείς ως εθελοντής σε μια άλλη χώρα -για 6 έως 12 μήνες- και να συνεισφέρεις στην ανάπτυξη και στην υλοποίηση τοπικών δράσεων σε τομείς όπως η τέχνη, το περιβάλλον, η τεχνολογία, η πολιτιστική κληρονομιά, ο αθλητισμός, η ψυχολογία. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να έχεις συμπληρώσει το 18ο έτος ηλικίας.

ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΣ ΑΙ;
Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ, μπορείς να επισκεφτείς το δικτυακό τόπο της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς (www.neogenia.gr) ή ένα από τα Κέντρα Πληροφόρησης Νέων.

Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Αθήνας
Αρσίου 417, 11542, Αθήνα - Τηλ: (010) 2109000, Fax: (010) 2109007
www.neogenia.gr e-mail: grammat@neogenia.gr

Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Θεσσαλονίκης
Τομαρά 303, 54622 Θεσσαλονίκη - Τηλ: (051) 257 131-2, Fax: 257 137

Οι ειδικές για άτομα με φθισές νοσήματα στην Ελλάδα προκηρύσσονται εθνικά προγράμματα σε συνεργασία με άλλους φορείς, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό.

Ενημερωτικό φυλλάδιο της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, 2000

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΕΟΛΑΙΑ

**ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ
ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ
ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**

**Έλα κι εσύ στο πρόγραμμα
ΝΕΟΛΑΙΑ**

**Σου προσφέρει την πληροφόρηση,
τη δυνατότητα κατάρτισης και τις
ευκαιρίες για προώθηση νέων
συνεργασιών σε όλη την Ευρώπη,
ακόμη και χρηματοδοτική στήριξη
των σχεδίων σου για προσωπική
και τοπική ανάπτυξη**

**Κάνε πραγματικότητα τα όνειρά
σου**

**Δράση 1
ΔΙΕΥΡΥΝΕ ΤΟΥΣ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΣΟΥ**

Τα προγράμματα ανταλλαγών – διάρκειας από 6 έως 21 ημέρες– έχουν παιδαγωγικό, άτυπα εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με σκοπό να φέρουν σε επαφή ομάδες νέων με διαφορετικό υπόβαθρο, από δύο ή περισσότερες χώρες, παρέχοντας τους τη δυνατότητα να συναντηθούν, να συζητήσουν και να ασχοληθούν με διάφορα θέματα, ενώ ταυτόχρονα θα γνωρίζουν τους πολιτισμούς και τις χώρες τους.

Δράση 2

ΓΙΝΕ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ

Σου δίνεται η ευκαιρία να εργαστείς ως εθελοντής σε μια άλλη χώρα – για 6 έως 12 μήνες- και να συνεισφέρεις στην ανάπτυξη και στην υλοποίηση τοπικών δράσεων σε τομείς όπως η τέχνη, το περιβάλλον, η τεχνολογία,

η πολιτιστική κληρονομιά,
ο αθλητισμός, η ψυχαγωγία.
Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να
έχεις συμπληρώσει το 18ο έτος
ηλικίας.

ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΣΑΙ;

Για περισσότερες πληροφορίες
σχετικά με το Ευρωπαϊκό
Πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ, μπορείς να
επισκεφτείς το δικτυακό τόπο της
Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς
(www.neagenia.gr) \ ή ένα από τα
Κέντρα Πληροφόρησης Νέων.

Κέντρα Πληροφόρησης Νέων Αθήνας

Αχαρνών 41711143,

Τηλ.: (210)2599500,

Fax: (210)2599507

(www.neagenia.gr)

e-mail: gramgg@neagenia.gr

Κέντρα Πληροφόρησης Νέων Θεσσαλονίκης

**Τσιμισκή 103,54622 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: (031) 257131-2, Fax:257137**

**Οι αιτήσεις για όλες τις δράσεις
υποβάλλονται στην Εθνική
Υπηρεσία.**

**Οι αιτήσεις για κάποιες ειδικές
δραστηριότητες αποστέλλονται
από τους φορείς απευθείας στην
Ευρωπαϊκή Επιτροπή**



Διαβάζω και γράφω

**1. Ένας μαθητής έτυχε να διαβάσει
το ενημερωτικό φυλλάδιο για το
ευρωπαϊκό πρόγραμμα νεολαία
(κείμενο 5) και σκέφτηκε να
ενημερώσει τους φίλους του. Αυτοί
έχουν πολλές απορίες και του
υποβάλλουν ερωτήσεις σαν αυτές
που ακολουθούν. • Συμπληρώστε**

τα κείμενα των απαντήσεων,
βασιζόμενοι στις πληροφορίες που
δίνει το φυλλάδιο.

ΕΡ.: Ποιοι μπορούν να λάβουν
μέρος στη Δράση 1;

ΑΠ.: Στη Δράση 1 μπορούν να
συμμετάσχουν όποιοι

.....
ΕΡ.: Μπορούμε να λάβουμε μέρος
και στη Δράση 2;

ΑΠ.: Δυστυχώς, όχι όλοι. Στη
Δράση 2 μπορούν να λάβουν μέρος
μόνο όσοι

.....
ΕΡ.: Χρειαζόμαστε κι άλλες
πληροφορίες για να
αποφασίσουμε.

ΑΠ.: Ό,τι
μπορούμε να το αναζητήσουμε στο
Διαδίκτυο στη διεύθυνση
www.neagenia.gr

ΕΡ.: Σε ποια χώρα λέτε να πάμε;

ΑΠ.: Μπορούμε να πάμε όπου .

.....

2. Μελετήστε τα κείμενα των απαντήσεων που φτιάξατε. • Από ποια ρήματα εξαρτώνται οι συμπληρώσεις που προσθέσατε; • Ποιες από τις συμπληρώσεις σας είναι υποκείμενα του ρήματος, ποιες είναι αντικείμενα και ποιες επιρρηματικοί προσδιορισμοί;

3. Εργαστείτε ανά δύο για να φτιάξετε μικρά κείμενα που θα μπορούσατε να αναρτήσετε στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης ή του σχολείου σας για οποιοδήποτε πραγματικό (ή φανταστικό) θέμα της σχολικής σας ζωής χρησιμοποιώντας, όσο μπορείτε, κάποιες από τις λέξεις: *όποιος (όποιοι, -ες), όσος (όσοι, -ες), ό,τι, όπου, όπως, όποτε, οποιοσδήποτε, οσοδήποτε.*

Π.χ.:

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

- Όποια παιδιά ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στην ομάδα βόλει του σχολείου να το δηλώσουν στη γυμνάστρια κα Παπαδοπούλου μέχρι την Παρασκευή 30/10.**
- Οι μαθητές που θα επιλεγούν πρέπει να είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους και να προσέρχονται στις προπονήσεις όποτε τους καλεί η γυμνάστρια, αν θέλουμε το σχολείο μας να διακριθεί στους αγώνες όπως και πέρσι.**

Προσοχή: δικαίωμα συμμετοχής έχουν όσα παιδιά έχουν γεννηθεί από το 1990 και μετά.

4. Στο κείμενο του παραδείγματος εντοπίστε τις αναφορικές προτάσεις και βρείτε το συντακτικό ρόλο της καθεμιάς.



Μαθαίνω για τις ελεύθερες αναφορικές προτάσεις

- ▶ **Ελεύθερες αναφορικές προτάσεις λέμε εκείνες που εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες *όποιος (-α, -ο), όσος (-η, -ο), ό,τι, οποιοσδήποτε, οσοσδήποτε κ.λπ.* ή με τα αναφορικά επιρρήματα *όπου, όπως, όποτε κ.λπ.***
- ▶ **Οι ελεύθερες αναφορικές προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες είναι ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις, εξαρτώνται συνήθως από ένα ρήμα και μπορούν να είναι είτε:**

α. το υποκείμενό του

π.χ. Όποιος ενδιαφέρεται να το δηλώσει.

β. το αντικείμενό του

π.χ. Η γυμνάστρια θα προπονεί κάθε Σάββατο όσους επέλεξε.

γ. κατηγορούμενο (σπάνια)

π.χ. Εύχομαι να γίνεις ό,τι ονειρεύεσαι.

► Οι ελεύθερες αναφορικές προτάσεις που εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα είναι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις, εξαρτώνται από ένα ρήμα και εκφράζουν διάφορες επιρρηματικές σημασίες:

π.χ. ΧΡΟΝΟΣ: θα έρχεστε όποτε σας καλώ.
ΤΡΟΠΟΣ: Η ομάδα μας θα διακριθεί όπως και πέρσι (όπως διακρίθηκε και πέρσι).

ΤΟΠΟΣ: Πάμε όπου θέλεις.

5. Ανταλλάξτε μεταξύ σας τις ανακοινώσεις που γράψατε στη δραστηριότητα 3. • Αναζητήστε, αν υπάρχουν, ελεύθερες αναφορικές προτάσεις, βρείτε με ποιες λέξεις εισάγονται και αναγνωρίστε το συντακτικό τους ρόλο.

Ορθογραφία



ΠΡΟΣΟΧΗ:

► Το αναφορικό **ό,τι** γράφεται διαφορετικά από τον ειδικό σύνδεσμο **ότι**.



Διαβάζω και γράφω

Συμπληρώστε τις παρακάτω φράσεις με **ό,τι** ή **ότι**:

α. Οι νέοι της Ευρώπης επικοινωνώντας μεταξύ τους ανακαλύπτουν έχουν πολλά κοινά όνειρα και προσδοκίες, αλλά και κοινά προβλήματα και ανησυχίες. Γι' αυτό, παραμερίζοντας χώριζε τους Ευρωπαίους των παλαιότερων γενεών, συνεργάζονται για την επιτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την ειρήνη και την κοινή ευημερία.

β. Πολλοί πιστεύουν η νέα πραγματικότητα που διαμορφώνεται στην Ευρώπη μπορεί να οδηγήσει σε μια πολιτισμική ομοιομορφία και να εξαφανίσει καλύτερο

περιλαμβάνεται στις εθνικές ή στις τοπικές παραδόσεις των λαών της. γ. Οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί σε αφορά την προστασία του περιβάλλοντος είναι υποχρεωτικοί για όλες τις χώρες-μέλη.

B3

Γένος, αριθμός και πτώση της αναφορικής αντωνυμίας ο οποίος



Κείμενο 6 [Η Ευρώπη του Κόσμου]

Η μεγάλη Ευρώπη δεν πρέπει να φτιαχτεί χωρίς παράθυρο: ανοιχτό προς το Νότο, τον Τρίτο Κόσμο, τη Γη ολόκληρη, όχι για να την κυριαρχήσει, αλλά για να συζητήσει μαζί της και να τη βοηθήσει.



Ύστερα, η Ευρώπη δεν πρέπει να κυριαρχηθεί μόνο από το χρήμα, από τις επιχειρήσεις, από τα υλικά συμφέροντα.

Πρέπει να είναι μια Ευρώπη του πολιτισμού και της παιδείας. Αυτό είναι το μεγαλύτερο της πλεονέκτημα, η πιο πολύτιμη κληρονομιά της από πάντα. Θυμηθείτε: η Ελλάδα και η Ρώμη, ο Χριστιανισμός, ο Ουμανισμός, το μπαρόκ, ο Διαφωτισμός και η συνέχεια.

Πρέπει να είναι μια Ευρώπη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου, που είναι το δημιούργημά της. Μια Ευρώπη της γυναίκας και του παιδιού. Μια Ευρώπη πιο δίκαιη, που να αγωνίζεται εναντίον των ανισοτήτων, της ανεργίας, του αποκλεισμού – αρνητικά φαινόμενα, τα οποία οι Ευρωπαίοι μπορούν να καταπολεμήσουν μόνο

από κοινού. Μια Ευρώπη πιο ανήσυχη για τη διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στους ανθρώπους, τα ζώα και τη φύση.

Πιστεύω ότι η πραγματοποίηση της όμορφης και σωστής Ευρώπης είναι το μεγάλο σχέδιο που προσφέρεται στη δική σας γενιά. Όλοι έχουμε ανάγκη, ιδιαίτερα όταν είμαστε νέοι, από ένα μεγάλο στόχο, που να είναι ένα ιδανικό και ένα πάθος. Παθιαστείτε για την ευρωπαϊκή οικοδόμηση, το αξίζει. Εάν τη βοηθήσετε να πετύχει, αυτό θα σας γεμίσει τη ζωή, ακόμα κι αν πρέπει να ξεπεράσετε εμπόδια. Τίποτα σημαντικό δεν επιτυγχάνεται χωρίς προσπάθεια.

Jacques Le Goff, *Η Ευρώπη. Μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997



Κείμενο 7 Μετανάστες, οι είλωτες της Ευρώπης...

[...] Οι μετανάστες στην Ευρώπη υπολογίζονται σε 14 εκατομμύρια.

Οι περισσότεροι βρίσκονται από χρόνια ή έχουν γεννηθεί στο έδαφος της Ε.Ε. και αποτελούν έτσι τη δεύτερη ή την τρίτη γενιά μεταναστών. Για την ώρα αναγνωρίζονται ως «εξω-κοινοτικοί» ή «αλλογενείς»: όροι που ορίζουν πλέον το μη Ευρωπαίο, τον «εσωτερικό ξένο» της Ευρώπης. Για πόσο καιρό όμως θα παραμείνουν οι μετανάστες στην Ευρώπη «ξένοι και από αλλού», πληρώνοντας φόρους όπως οι «εθνικοί», όντας μέλη των ευρωπαϊκών κοινωνιών και συμβάλλοντας αρκετά –όπως τονίζουν τουλάχιστον οι ευρωπαϊκές

διακηρύξεις- στην οικονομική και πολιτιστική ζωή των ευρωπαϊκών χωρών; Πότε π.χ. θα τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα να ψηφίζουν στις δημοτικές εκλογές, να προσφεύγουν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, να εξασκούν όλα τα επαγγέλματα, δικαιώματα που το Μάαστριχτ επιφυλάσσει μόνο για τους «εθνικούς»; Και εδώ τίθεται ευθέως το ερώτημα: θα γίνουν ποτέ οι μετανάστες Ευρωπαίοι πολίτες; Για την ώρα η ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη έχει αφεθεί στην απόλυτη δικαιοδοσία των εθνών-κρατών. Στην Ιταλία, ο καινούριος μεταναστευτικός νόμος των Μπόσι – Φίνι το πρώτο πράγμα που έκανε ήταν να εξαλείψει τα δικαιώματα που αναγνώριζε ο προηγούμενος νόμος: το δικαίωμα ψήφου στις δημοτικές εκλογές όπως και

την αυτόματη χορήγηση της ιταλικής υπηκοότητας στα παιδιά των μεταναστών που γεννιούνται στην Ιταλία και οι γονείς των οποίων βρίσκονταν επτά χρόνια νόμιμοι στη χώρα.

Στην Ελλάδα, το παράβολο που πρέπει να πληρώσεις για να κάνεις απλώς αίτηση για να γίνεις Έλληνας (και ταυτόχρονα Ευρωπαίος) πολίτης κοστίζει 1.500 ευρώ... Οι πιθανότητες δε για την έγκριση της αίτησης είναι συνήθως μηδαμινές.

Με αυτό τον τρόπο όμως, αποκλεισμένοι από την ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη, ουσιαστικά από τη δυνατότητα των ίσων ευκαιριών, της ίσης μεταχείρισης και συμμετοχής στην κοινωνική ζωή, το «εικοστό έκτο έθνος» της Ευρώπης, οι μετανάστες,

προορίζονται για πολίτες δεύτερης και τρίτης κατηγορίας: «μέτοικοι» και «είλωτες» που θα ζήσουν πάντα με τη «νεύρωση της παραμονής», κυριολεκτικά «πάνω στο σύνορο». Τότε δυστυχώς –γράφει ο Μπαλιμπάρ– βαίνουμε προς ένα «εκρηκτικό απαρτχάιντ» που μπορεί «να τινάξει στον αέρα» τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και που έρχεται συνάμα σε σκληρή αντίφαση με την επιδίωξη της Ευρώπης για τη συγκρότηση ενός δημοκρατικού μοντέλου σε ηπειρωτικό και παγκόσμιο επίπεδο.



Γκαζμέτ Καπλάνι,
εφημ. *ΤΑ ΝΕΑ*, 2003



Ακούω και μιλώ

1. Σύμφωνα με το συγγραφέα του κειμένου 6, η οικοδόμηση της Ευρώπης πρέπει να βασίζεται πάνω σε κάποιες κατευθυντήριες αρχές. Ξαναδιαβάστε προσεκτικά το κείμενο και βρείτε τις αρχές που προτείνει. • Συζητήστε στην τάξη κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε μ' αυτές. • Ποια θεωρείτε ως τα κυριότερα εμπόδια σ' αυτή την προοπτική;

2. Αν οι συγγραφείς των δύο κειμένων (6 και 7) είχαν έναν απευθείας διάλογο μεταξύ τους, σε ποια σημεία νομίζετε ότι θα συμφωνούσαν και σε ποια θα διαφωνούσαν τελικά;

3. Βρείτε και υπογραμμίστε τις αναφορικές προτάσεις με *που* στα κείμενα 6 και 7. • Αντικαταστήστε το *που* με τον τύπο της αντωνυμίας ο οποίος (-α, -ο) που ταιριάζει σε κάθε περίπτωση.

4. Πώς διαλέξατε το κατάλληλο γένος και τον κατάλληλο αριθμό; • Από ποια λέξη καθοδηγηθήκατε σε κάθε περίπτωση;



Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 7 διαβάζουμε: «αυτόματη χορήγηση της ιταλικής υπηκοότητας στα παιδιά των μεταναστών που γεννιούνται στην Ιταλία». Κατά τη γνώμη σας, η λέξη *που* αναφέρεται στους μετανάστες ή στα παιδιά τους; • Πώς το καταλαβαίνετε; • Αν στο σημείο αυτό χρησιμοποιήσουμε

την αντωνυμία ο οποίος αντί του που, βοηθάμε περισσότερο στην κατανόηση του νοήματος;

2. Συμπληρώστε τις παρακάτω φράσεις με την αντωνυμία ο οποίος (-α, -ο), επιλέγοντας τον κατάλληλο τύπο. • Προσθέστε κόμματα όπου χρειάζεται.

α. Οι Ευρωπαίοι πολίτες τα δικαιώματα παραβιάζονται μπορούν να προσφύγουν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

β. Οι ευρωπαϊκές χώρες έχω επισκεφτεί είναι τρεις.

γ. Η συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης αρχίσαμε χτες είχε πολύ ενδιαφέρον.

δ. Οι μετανάστες εργάζονται στην Ευρώπη συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη.



Μαθαίνω ότι:

► Η αντωνυμία ο οποίος συμφωνεί ως προς το γένος και τον αριθμό με το όνομα που προσδιορίζει.

► Η πτώση αυτής της αντωνυμίας είναι ανάλογη με το συντακτικό ρόλο που παίζει μέσα στην αναφορική πρόταση.

Δηλαδή, μπορεί να είναι:

– σε **ονομαστική**, αν είναι

υποκείμενο (παράδειγμα)*

– σε **αιτιατική**, αν είναι **αντικείμενο** (παραδείγματα)*

– σε **γενική**, αν είναι **ονοματικός προσδιορισμός** (παράδειγμα)*

* Συμπληρώστε τα κενά με τους αριθμούς των φράσεων της άσκησης 2 που προηγήθηκε.



Επίσης **μαθαίνω** ότι:

► Όταν μια σύνθετη ονομαστική φράση προσδιορίζεται από μια αναφορική πρόταση, η χρήση της αντωνυμίας ο οποίος, συνήθως, βοηθάει περισσότερο από το **που**, για να καταλάβουμε σε ποιο από τα ονόματα αποδίδεται ο προσδιορισμός.

π.χ. *Τα παιδιά των μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ευρώπη (= ;;)*
ενώ: *Τα παιδιά των μεταναστών τα οποία (= τα παιδιά:) γεννήθηκαν στην Ευρώπη*

► Τις πιο πολλές φορές όμως οι παρανοήσεις αποφεύγονται, επειδή άλλα στοιχεία του κειμένου ή οι γενικότερες γνώσεις μας για το θέμα μάς οδηγούν με ασφάλεια στη σωστή κατανόηση.

π.χ.

Δεν έχει καταλήξει στη μάρκα του

αυτοκινήτου που θα αγοράσει.

Οι μάρκες των αυτοκινήτων που τον ενδιαφέρουν πιο πολύ είναι οι ευρωπαϊκές.

B4

Το που και οι προθετικές φράσεις

(Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από διήγημα που δημοσιεύεται στη συλλογή 12 θαυμαστά ταξίδια στην Ευρώπη και το έχει γράψει ένας εντεκάχρονος μαθητής από το Λουξεμβούργο.)



Κείμενο 8 [Στην καρδιά της Ευρώπης]

[...] Μετά από τρεις ώρες περίπου διαδρομή σ' ένα ομοιόμορφο τοπίο, το πούλμαν σταματάει μπροστά σ' ένα κτίριο με τζαμαρίες, δίπλα στο γνωστό κτίριο, σε σχήμα σταυρού, που βλέπουμε στις φωτογραφίες, με τις δεκαπέντε σημαίες, η μία με τα δεκαέξι αστεράκια, να ανεμίζουν στα κοντάρια τους. Το πούλμαν κατευθύνεται προς το πολυώροφο γκαράζ κι εμείς προς την είσοδο. [...]

Τα κρύσταλλα της εισόδου άνοιξαν αυτόματα μόλις πλησιάσαμε. Ακολουθούμε ένα μακρύ διάδρομο που οδηγεί σε κυλιόμενες σκάλες κι ανεβαίνουμε στον πρώτο όροφο. Δίνουμε τα στοιχεία μας στη ρεσεψιόν,

παίρνουμε τις καρτελίτσες μας, τις καρφισώνουμε στο πέτο μας και μπαίνουμε σε ένα από τα πολλά ασανσέρ. Στον κάθε όροφο που σταματάμε βλέπουμε απέραντους διαδρόμους, σχεδόν άδειους. Μόνο στον ένατο υπάρχει μια μεγάλη αίθουσα γεμάτη κόσμο. Το ίδιο και στο δέκατο που βγαίνουμε.

Περνάμε ανάμεσα από τα «πηγαδάκια» και προχωράμε προς την είσοδο της μιας από τις έξι αίθουσες συνεδριάσεων του ορόφου. Γύρω από ένα τεράστιο τραπέζι σε σχήμα Π κάθονται οι αντιπροσωπείες των χωρών μελών. Στη μέση ο Επίτροπος και οι βοηθοί του. Πάνω από τα κεφάλια τους οι θάλαμοι των διερμηνέων. Απέναντί τους τα τραπέζια των παρατηρητών. Καθόμαστε στις θέσεις μας. Φοράω

τα ακουστικά και βγάζω απ' το τσαντάκι μου το μπλοκ και το μολύβι που έχω πάρει μαζί μου για να κρατάω σημειώσεις.

Έχει περάσει πάνω από μία ώρα και η συζήτηση συνεχίζεται, ενώ πολλά μέλη των αντιπροσωπειών έχουν βγει στον προθάλαμο.

Παίρνω από το χέρι τη φίλη μου την Μπέρθα που κάθεται δίπλα μου και βγαίνουμε από την αίθουσα. [...]

Περπατάμε στους απέραντους διαδρόμους με την ατελείωτη σειρά των αριθμημένων γραφείων, μέσα στα οποία βρίσκονται από ένας, δύο ή τρεις υπάλληλοι... Άλλοι σκυμμένοι σε έγγραφα ανάμεσα σε κλασέρ και φακέλους, άλλοι μπροστά στα κομπιούτερ, άλλοι να μιλάνε στα τηλέφωνα σε διάφορες γλώσσες, άλλοι να διαβάζουν την εφημερίδα τους κι άλλοι να

συζητάνε, πίνοντας τον καφέ τους... Την ένταση και το πάθος των τελευταίων ορόφων εδώ έχουν αντικαταστήσει η ραθυμία και η γραφειοκρατική ανία.

Κάτω από τα παράθυρά τους απλώνονται η πόλη των Βρυξελλών και στο βάθος ο ορίζοντας της Ευρώπης. Αμφιβάλλω όμως αν αυτό το τοπίο γεννάει στην ψυχή τους τα ίδια αισθήματα που ένιωσα εγώ πάνω στο καμπαναριό του χωριού μου.

Λέω τις σκέψεις μου στην Μπέρθα και συμφωνεί μαζί μου!

Guillaunme Hofman, «Η καρδιά της Ευρώπης» στο Ζωή Θ. Σπυροπούλου, Αντώνης Δελώνης, *Ανθολόγιο Νεοελληνικών Κειμένων για την Δ', Ε', ΣΤ' Δημοτικού*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2000



Ακούω και μιλώ

1. Βρείτε στο κείμενο 8 και υπογραμμίστε τις παρακάτω φράσεις:

α. «Στον κάθε όροφο..., σχεδόν άδειους»

β. «Το ίδιο... βγαίνουμε»

γ. «Περπατάμε..., δύο ή τρεις υπάλληλοι»

2. Με ποια ή ποιες λέξεις μπορείτε να αντικαταστήσετε το *που* στις φράσεις α και β, χωρίς να αλλάξει το νόημα; • Ποια από τις εκδοχές προτιμάτε και γιατί;

3. Γιατί στο απόσπασμα γ δε χρησιμοποιείται το που αλλά η αντωνυμία ο οποίος;

4. Ποια επιρρηματική έννοια εκφράζουν τα που (αποσπάσματα α, β) και η φράση μέσα στα οποία (απόσπασμα γ); • Ποια μορφή έκφρασης νομίζετε ότι ταιριάζει περισσότερο στον καθημερινό και ποια στον επίσημο λόγο;



Διαβάζω και γράφω

1. Από τις παρακάτω διατυπώσεις ποια ή ποιες σας φαίνονται κάπως αφύσικες ή λανθασμένες;

α. Το καμπαναριό του χωριού μου, που ανέβαινα παιδί, είχε μια θέα μαγευτική.

β. Είχα πάρει μαζί μου το μολύβι που θα κρατούσα σημειώσεις.

γ. Τη φίλη μου που πήγαμε στις Βρυξέλλες τη λένε Μπέρθα.

δ. Το πούλμαν που ταξιδέψαμε μας άφησε μπροστά στο μεγάλο γυάλινο κτίριο.

2. Στα παραδείγματα της προηγούμενης δραστηριότητας αντικαταστήστε το *που* με άλλη ισοδύναμη έκφραση.

3. Από τον προφορικό λόγο που ακούτε στο σπίτι, στο σχολείο, στην τηλεόραση συλλέξτε και καταγράψτε στο τετράδιο σας μερικές περιπτώσεις, στις οποίες να χρησιμοποιείται το *που*

- αντί για το *όπου* ή**
- αντί για μια προθετική φράση με την αντωνυμία *ο οποίος*.**



Διαπιστώνω ότι:

- ▶ Συχνά στον καθημερινό λόγο χρησιμοποιούμε το **που** στη θέση μιας προθετικής φράσης ή στη θέση του αναφορικού επιρρήματος όπου είτε όταν θέλουμε να δηλώσουμε τον τόπο (βλ. δραστηριότητα 1, *Διαβάζω και γράφω*, παράδ. α) είτε το όργανο (παράδ. β) είτε τη συνοδεία (παράδ. γ) είτε το μέσο (παράδ. δ).
- ▶ Όταν θέλουμε να διατυπώσουμε λόγο πιο επίσημο ή αν μας ενδιαφέρει να ακριβολογήσουμε, αυτός ο τρόπος έκφρασης πρέπει να αποφεύγεται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 2ου ΤΟΜΟΥ

**2η ΕΝΟΤΗΤΑ Γλώσσα– Γλώσσες
και πολιτισμοί του κόσμου6**

**Δ. Διατύπωση αιτιολογημένων
κρίσεων7**

**Ε. Δραστηριότητες παραγωγής
λόγου20**

Διαθεματική εργασία23

Ανακεφαλαιωτικός πίνακας25

**3η ΕΝΟΤΗΤΑ Είμαστε όλοι ίδιοι.
Είμαστε όλοι διαφορετικοί27**

A. Εισαγωγικά κείμενα29

**B. Ερωτηματικές προτάσεις–
Ευθύς και πλάγιος λόγος44**

B1. Ερωτηματικές προτάσεις44

**B2. Οι ερωτήσεις στον πλάγιο
λόγο53**

**B3. Από τον ευθύ στον πλάγιο
λόγο και αντίστροφα59**

| | |
|--|------------|
| Γ. Λεξιλόγιο | 78 |
| Γ1. Ρήματα και εκφράσεις για τον πλάγιο λόγο | 78 |
| Γ2. Λέξεις για την ισότητα και τη διαφορά | 80 |
| Δ. Σχήματα λόγου. Κυριολεξία και μεταφορά..... | 83 |
| Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου..... | 98 |
| Διαθεματική εργασία | 104 |
| Ανακεφαλαιωτικός πίνακας | 106 |
| | |
| 4η ΕΝΟΤΗΤΑ Ενωμένη Ευρώπη και Ευρωπαίοι πολίτες | 109 |
| | |
| A. Εισαγωγικά κείμενα | 111 |
| B. Αναφορικές προτάσεις | 125 |
| B1. Επιθετικές αναφορικές προτάσεις..... | 128 |
| B2. Ελεύθερες αναφορικές προτάσεις | 134 |

| | |
|---|------------|
| B3. Γένος, αριθμός και πτώση της αναφορικής αντωνυμίας ο οποίος..... | 146 |
| B4. Το που και οι προθετικές φράσεις | 158 |

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.